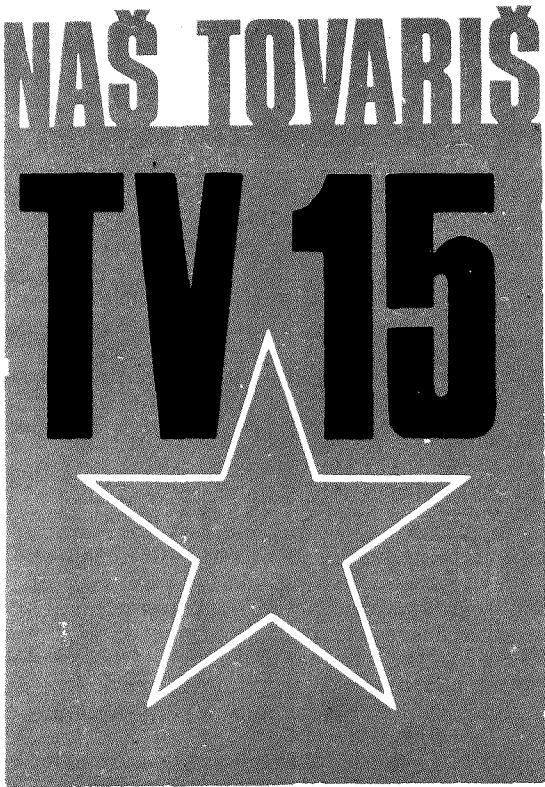

Št. 38 29. septembra 1977 Leto XV

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

Glavni in odgovorni urednik:
SILVO TERSEK

Novinarji:
Milena Štrajnar, Tone Urbas, Milan Vogel

Tehnični urednik:
Sine Kovič

Tajnica uredništva:
Mara Okorn

Telefon uredništva: 327-780

Letna naročnina 140 din, za inozemstvo 160 din; posamezna številka v prosti prodaji 3 din

Uprava in naročninski oddelček »TV-15«:
Miklošičeva 28, pp 598/XI, 61001 Ljubljana

Telefon uprave: 320-486

Tekoči račun:
50100-833-30005 pri SDK Ljubljana

»TV-15 izhaja vsak teden – izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28

Rokopise pošljite na naslov:
Uredništvo TV-15, Miklošičeva 28, pp 598, 61001 Ljubljana

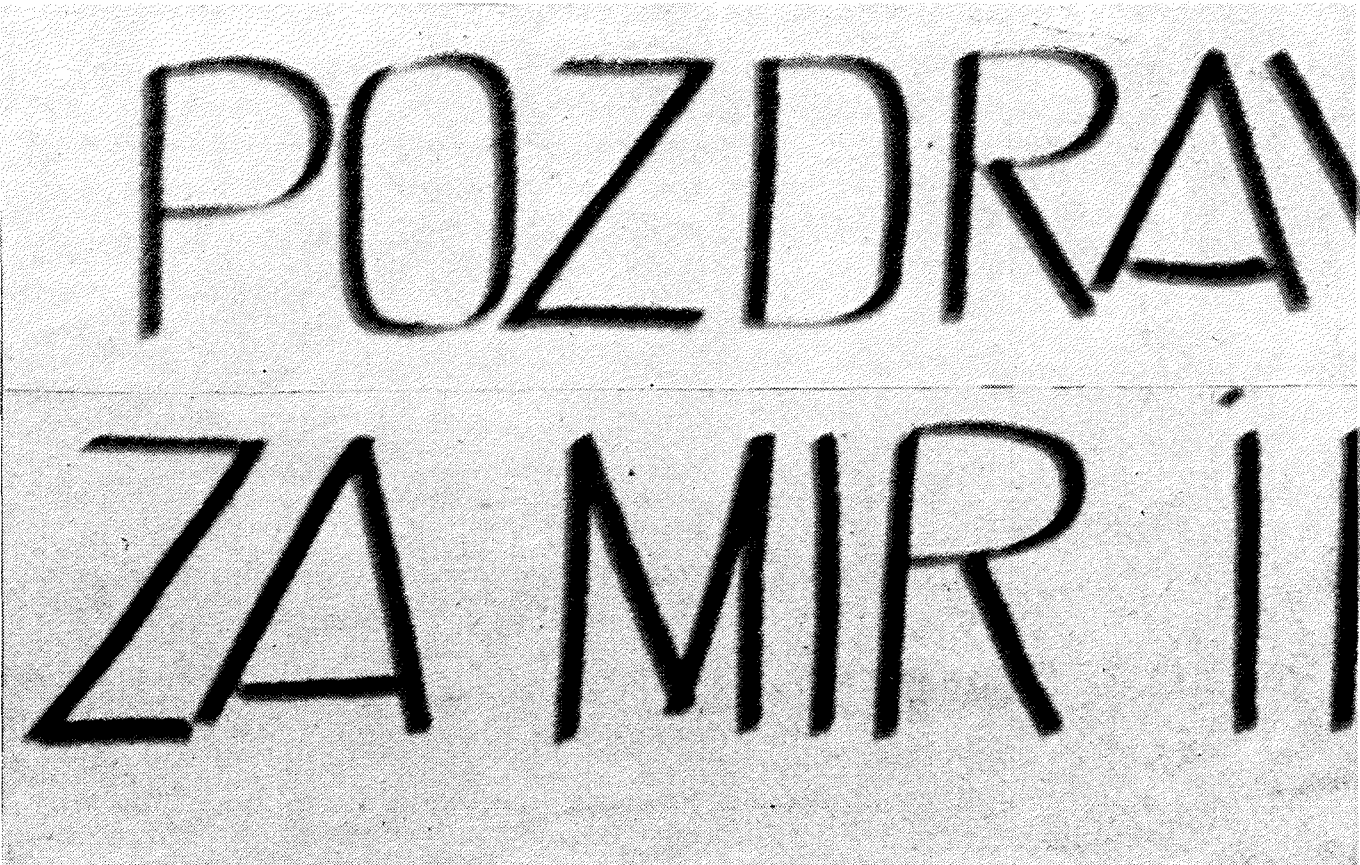
Rokopisov in fotografij ne vračamo
Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 421/1-72
od 12. 4. 1974 se za »TV-15« ne plačuje temeljni davek od prometa
proizvodov

Tisk:
ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35

Tukaj bodo
ustreljeni in
pokopani
Šmarjetčani
str. 5

Izpoved
simbolov naše
revolucije
str. 6

Smrt – tebi je
bilo ime
Bergen-Belsen
str. 13

»Gradil in branil bom domovino!«

Letošnje leto je pomembno pionirsko leto, saj poteka petintrideset let, kar je bila v dneh od 27. do 29. decembra 1942 na prvem kongresu USAOJ (Združene zveze antifašistične mladine Jugoslavije) v Bihaću ustanovljena Zveza pionirjev Jugoslavije. Zato bodo letos pionirji devetindvajsetega septembra – na dan slovenskih pionirjev – ko bodo sprejemali delovne načrte svojega odreda, vnesli vanje tudi praznovanje svoje, v boju rojene organizacije... In v svoje delovne programe ste med drugim zapisali: »Moja pionirska dolžnost je graditi in braniti domovino!« Pa bi radi povedali, da smo ponosni na vas in da vam ob devetindvajsetem septembru – vašem in našem prazniku – delovno in slovesno proslavljenem, iskreno čestitamo!

Skupek
bratskih
vezi!

V soboto sta se v Vidmu v sosednji Italiji srečali delegaciji republiških odborov ZZB NOV iz Slovenije in Hrvatske z delegacijo deželnega VZPI-ANPI. Naši delegaciji je vodil Janko Rudolf, italijansko pa Federico Vincenti. (Več o tem srečanju berite na 3. str.)

Obsojamo zločinski izbruh fašističnih prenapetežev in odpadnikov

Predsedstvo občinskega odbora ZZB NOV Koper, zbrano na svoji redni seji, ki je bila 19. septembra 1977, v imenu vseh borcev, z ogorčenjem obsoja zločinski izbruh fašističnih prenapetežev in odpadnikov, ki so v noči med 16. in 17. septembrom izvedli napad na spomenik bazoviškemu junakom in spomenik enaindesetim talcem na Opčinah.

Ta najbolj gnusni napad na partizanska obeležja, je hkrati napad na vse ideale svobode in napredka, na vse, kar je demokratičnega in svobodnega. Ta napad je najpodlejša oskrnitev žrtev, ki so padle v velikem narodnoosvobodilnem boju za osvoboditev človeštva izpod fašističnega suženjstva.

Zato se priključujemo protestom in podpisamo zahtevo vseh demokratičnih in protifašističnih sil v zamejstvu, da se storilce teh podlih dejanj čimprej odkrije in najstrožje kaznuje.

ZZB NOV OBČINE KOPER

nesporazumov popolna, pa se je v podpisu zapisalo, da je spomenik Pohorskemu bataljonu postavljen »na planinskem masivu Pohorja – pri vasi Osankarica«. Vasi z imenom Osankarica namreč sploh ni! Poročilo orožniške postaje Oplotnica z dne 9. januarja 1943 navaja, da je prišlo do boja »severovzhodno od Osankarice približno v središču trikota kot št. 1287, 1259 in 1292«. Dne 13. januarja 1943 pa je oplotniški župan Körwer Gombauld poročal: »Bitka je potekala na kraju, ki leži 12 km severno od Oplotnice. Odigrala se je nedaleč od občinske meje, na valovitem in z gostim gozdom pokritem zemljišču, na višini kakih 1000 metrov«. V nemškem poročilu o položaju piše pod datumom 8. januar, da je bila v teku »velika akcija na področju Velikega vrha (kota 1347) severno od Oplotnice«. Podobnih poročil je še več. V publikaciji Narodnoosvobodilna vojna na Slovenskem 1941–1945 (Ljubljana, 1976) na strani 425 beremo, da so nemške čete pri obkoljevanju Pohorskega bataljona zavzele v zgodnjih jutranjih urah 8. januarja črto širšega obroča v premeru 4 do 6 km ter se razporedile na črti Lepe (severovzhodno od Velikega vrha)–Sv. Trije kralji–Kapun–Osankarica (kota 1184)–Jagerska peč–potok Černova–severni obronki Javorskega vrha–kota 1208–Lepe. Dejansko je ime Osankarica označba za širši predel severno od Lukanje. Najbližja vas kraju, kjer je padel Pohorski bataljon, je Lukanja. Na raznih zemljevidih piše Osankarica, Osankarca, Osankrca, nadalje Lukanja, Lokanja.

FRANCE FILIPIČ
Kamniška 28
p. Maribor

PRIPIS UREDNIŠTVA: Ne v opravičilo (saj bi napake ne smeli zagrešiti!), bolj v pojasnilo: Objavljeni podpis smo povzeli iz publikacije »Spomeniki revoluciji«...! Kaže torej, da ste se, tako vi kot tovariš Guček, dotaknili področja, o katerem bi veljalo še spregovoriti.

Pozabljeni med smrekami

... padli so v boju z belogardističnim bataljonom

Posnetek ni oster, ker je bila svetloba v gozdu slaba in razdalja med grobovi precej velika; nad prvim grobom se pri vrhu dobro vidi iz storžev narejena peterokraka zvezda drugega groba.

V gozdu pri Šentjoštu blizu Novega mesta sta dva groba padlih partizanov ali ustreljenih talcev... Podatki o padlih se še komaj vidijo.

Pred nekaj leti so bili ti grobovi urejeni, obloženi z mahom in v steklenih posodah je bilo cvetje. Ko sem naslednje leto spet prišel tja, nabiral sem gobe, je bila podoba teh grobov povsem drugačna. Lončki, v katerih je bilo prej cvetje, so bili razbiti in razmetani naokrog in sled teh spominov skoraj popolnoma izbrisana. Nekdo je groba obložil s smrekovimi storži in iz storžev napravil peterokrako zvezdo.

Ce bo šlo tako naprej, drugo leto o grobih ne bo ne duha ne sluha.

Se malo in praznovali bomo dan mrtvih. Ali njuna podoba na ta dan ne bo nič drugačna? Ali ni žalostno, da nihče v tem času ni postavil tod spominskega obeležja, dostojnega spominom? Ali smo res pozabili na tiste, ki so darovali svoja življenja, da mi sedaj tako lepo živimo? O tem bi morale razmisliti tudi borčevske organizacije in poskrbeti, da se grobovi uredijo in – da se postavi obeležje, ki bi trajno opozarjalo, da tu ležijo borci, padli za svobodo.

V pogovoru z nekaterimi sem zvedel, da so to partizani, ki so padli v boju z belogardističnim bataljonom, ki se je leta 1942 utaboril v tej vasi in postavil zasedo tej partizanski enoti.

Bodo te vrstice in objavljena fotografija le spodbudila k temu, da se nekaj ukrene, da se ohranijo grobovi padlih borcev.

STANKO AVGUŠTIN
Nad mlino 43
P. Novo mesto

Protestno pismo

Odmev na »Primer Kapplerja«, 34. številka TV 15

Dragi tovariši,

Naša organizacija in njeni člani – tako smo ugotovili na današnji seji predsedstva – z veliko pozornostjo spremljamo vašo prizadevanost, gnev in obsodbo pobega vojnega zločinca in krvnika Kapplerja, kakor tudi zahteve vseh antifašističnih in demokratičnih sil Italije za njegovo izročitev.

Zločini fašistov in nacistov, ki so prekrvavi, da bi bili kdajkoli pozabljeni, niso danes nič manj živo opozorilo in opomin na nevarnosti fašizma in neonacizma, ne glede na njegove meje in oblike. Antifašistična solidarnost in enotnost, ki je bila ustvarjena v skupnem protifašističnem in osvobodilnem boju, nas vzpodbuja in zavezuje, da primere kot je Kapplerjev pobeg, smatramo kot žalitev tudi naših žrtev in čustev. Z zaskrbljenostjo zato spremljamo vsako manifestacijo oživljanja in delovanja fašističnih sil, ker se zavedamo, da ogrožajo demokratične pridobitve in predstavljajo nevarnost za napredek, mir in sožitje med narodi.

S tega stališča smo vedno obsojali reakcionarna, neofašistična in šovinistična izzivanja in opozarjali na njihove nevarne posledice, kot je to – žal – še danes žalosten pojav v sosednji Avstriji, kjer prav obstoj in aktivnost neonacističnih sil pogojuje kretanje demokratičnih in narodnostnih pravic Koroškim Slovincem.

Iz istih razlogov predstavlja tudi primer Kappler obveznost za vse antifašistične in demokratične sile, da se enotno upirajo vsem poskusom toleriranja ostankov fašizma in preprečijo njihovo oživljanje in rovarjenje ter razvijajo najširšo fronto solidarnosti in medsebojne pomoči.

Predsedstvo Obalno-kraškega odbora Zveze združenj borcev NOV izreka A.N.P.I. in prek vas vsem antifašističnim in demokratičnim silam Italije svojo solidarnost in podporo pri odločnih in pravičnih zahtevah, da se primeri, kot je Kappler, nikoli več ne ponovijo kjerkoli v svetu.

Koper, 14. september 1977
ZZB NOV Obalno-kraški odbor Koper

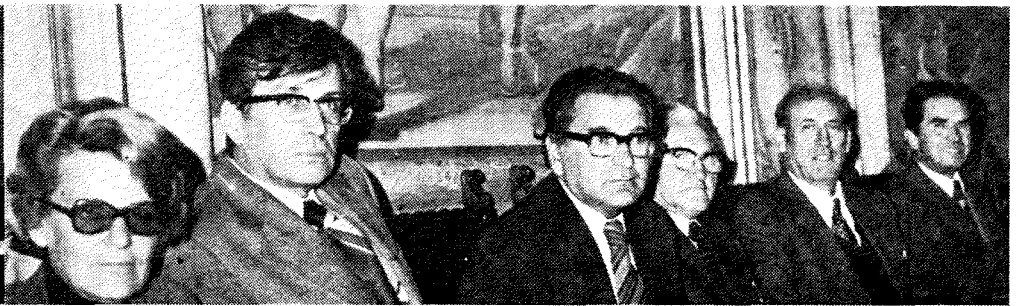
Še o Pohorskem bataljonu

Odmev na »Malomarnost, nevednost ali brezbržnost«, 35. številka TV-15

Dovolite mi, da se oglasim k članku »Malomarnost, nevednost ali brezbržnost?« s podnaslovom »Kdo je odgovoren za to, da so obvestila točna in resna, vsaj kar se tiče naše, še ne tako zelo odmaknjene zgodovine, ki mora biti nam vsem svetinja?«, ki ga je napisal Milan Guček iz Ankarana. Tovariš Guček se seveda povsem upravičeno sprašuje, kako neki je moglo priti do takšne dezinformacije v zvezi s podatki o proslavljanju krajevnega praznika Lovrenc na Pohorju. Ob podatku, da je Pohorski bataljon padel v noči od 22. na 23. avgust 1944 v Lovrencu na Pohorju, kot je bilo to povedano – po navedbi tovariša Gučka – 22. avgusta letos se človek res »prijemlje za glavo in se sprašuje, od kod ta malomarnost, nevednost, brezbržnost...«.

Naj mi tovariš Guček ne zameri, da ponavljam te njegove besede, s katerimi je v članku izrazil svojo nejevoljo.

Toda glej ga, šmenta, v upravičeni ihti se je potem v istem članku zapisalo tudi tovarišu Gučku, ko hoče ovreči podatek iz radijske oddaje, pa pri tem navaja, da je Pohorski bataljon padel na Osankarici 7. januarja 1943. Prepričan sem seveda, da tovariš Guček ve, da je Pohorski bataljon padel na Osankarici 8. januarja 1943, da pa se mu je napačen podatek vtihotal v pisanje kot daljen odmev iz prvih povojnih let, ko se je ponekod res navajalo za poslednji boj Pohorskega bataljona 7. januarja 1943. Navsezadnje bi to napako pravzaprav morali popraviti tudi v uredništvu TV-15, kjer – o tem sem tudi prepričan – seveda vedo, kdaj je Pohorski bataljon padel, saj so že nič kolikokrat v teku let ob 8. januarju 1943 prinesli spominske članke. Prizadevni v uredništvu TV-15 je, da bi dal članku tovariša Gučka večji poudarek, ob njem objavil sliko spomenika Pohorskemu bataljonu na Osankarici. Da bi bila mera

Predstavniki delegacije republiških odborov ZZB NOV iz Slovenije in Hrvatske s predstavniki delegacij deželne zveze partizanov VZPI-ANPI

Izrečeno v Vidmu:

Skupek bratskih vezi

Sobotnega srečanja deželnih in jugoslovanskih borcevskih organizacij v Vidmu, so se poleg delegacije deželne zveze VZPI-ANPI, predstavnika videmske pokrajinske uprave ter generalnega konzula SFRJ v Trstu dr. Ivana Renka, udeležili tudi delegaciji republiških odborov ZZB NOV Slovenije in Hrvaške. Deželno delegacijo VZPI-ANPI iz Vidma je vodil Federico Vincenti, naši delegaciji, ki so ju predstavljali člani občinskih in mestnih odborov ZZB iz Ljubljane, Vrhnike, Metlike, Pirana, Izole, Kopra, Nove Gorice, Sežane, Idrije, Tolmina ter Reke, Pule in Zagreba pa podpredsednik ZZB NOV Jugoslavije Janko Rudolf.

Priče zanimivim pogovorom nekdanjih partizanov, borcev proti fašizmu na tej in na oni strani državnih meja, so bili tudi številni drugi udeleženci, zbrani v dvorani pokrajinskega sveta v Vidmu.

Na tem srečanju, kjer je bila nenehno prisotna misel, kako združiti vse sile na obeh straneh meje za kar najbolj učinkovit nastop proti vedno večjemu razmahu fašizma in nacizma, je Janko Rudolf podelil plakete ZZB NOV Jugoslavije trem nekdanjim furlanskim in štirim slovenskim partizanom,

ki zdaj živijo zunaj meja naše domovine – v Italiji.

Družno proti vsemu kar diši po nacizmu

Federico Vincenti

Predsednik videmskega ANPI Federico Vincenti je v svojem pozdravnem govoru govoril o namenu takih srečanj ter o nadaljnjem zbliževanju med narodi in državama, o dobrih sosedskih odnosih itd. Pri tem pa je še posebej poudaril:

»... da so ti prijateljski odnosi zares tovariški in naša srečanja skupek bratskih vezi, potrjujejo tudi enaki pogledi na politična dogajanja v svetu, čeprav živimo v dveh, po

politični ureditvi, različnih državah...«

Poudaril je nujnost po krepitvi tovariških odnosov med borci in prebivalci z obeh strani državne meje in potrebo po enotnem boju zoper tiste, ki želijo na tak ali drugačen način obuditi fašizem. Z vsemi močmi si je treba prizadevati, da bi uresničili sklepe helsinške konference.

Federico Vincenti je opozoril tudi na nekatere, še vedno nerešene probleme. Prav tako je opozoril na nestrpnost in nasilje nad slovensko manjšino v Avstriji in na vandalsko rušenje partizanskih spomenikov v Italiji. Dejal je, da bi bilo potrebno narediti vse, da bi v prihodnje takšna početja preprečili. Po tistem, ko je Federico Vincenti opozoril na nekatere neuresničene sklepe, oziroma zamislil o izenačenih pravicah zdravljenja italijanskih partizanov v naših bolnišnicah in specializiranih klinikah je še predlagal, da bi naši zgodovinarji, v sodelovanju z ustreznimi inštitutih, napisali knjigo o prispevku italijanskih partizanov h končni zmagi nad fašizmom in . Janko Rudolf, vodja naše delegacije, je med drugim dejal:

»... Današnje srečanje je srečanje starih znancev iz NOB. Kadar govorimo

o meji med Jugoslavijo in Italijo, govorimo o najbolj odprti meji v Evropi. Vzdušje, ki vlada po sprejemu osimskih sporazumov, nas lahko navdaja s ponosom toliko bolj, ker smo prav mi borci dali prve osnove za še boljše in tesnejše sodelovanje.

Jugoslavija je večnacio-

nalna država. Nekdaj je bila ječa narodov, danes je to bratska dežela, ki gradi samoupravno socialistično družbo. Na tej poti vztrajamo ker menimo, da je to edina alternativa današnjega človeštva in ker mislimo, da lahko nudi našemu delovnemu človeku največ. Živimo v ob-

dobju, ko se marsikje v Evropi ponovno oživljata fašizem in nacizem. Če se v Avstriji kršijo osnovne pravice Slovencev, če se kršijo pravice Makedoncev v Bolgariji, če se v Italiji rušijo spomeniki partizanov in aktivistom to ni napad samo na spomenike: je dokaz obujanja povampirjenega fašizma in nacizma in vsega zla, ki prihaja z njima!«

Na srečanju sta govorila tudi Arturo Calabriga, predstavnik VZPI-ANPI in Mario Lizzero-Andrea. Slednji je govoril o vključevanju obmejnega prebivalstva v dogajanja, ki se nanašajo na osimski sporazum.

»Za dobre odnose med narodi so potrebni tudi dobri osebni odnosi. Slovenci in Jugoslavlani ste nam septembra lani ob potresu prvi priskočili na pomoč. Tudi to je dokaz naše medsebojne povezanosti, našega spoštovanja!«

Po delavnem srečanju je tovariš Janko Rudolf na krajši slovesnosti podelil sedmim posameznikom plakete ZZB NOV Jugoslavije. Prejeli so jih: Mario Lizzero-Andrea, Silvano Bacicchi, Mario Fantini-Sasso, Lado Dornik, Armido Ukmar in Rudi Jančar.

TONE URBAS

Janko RUDOLF podeljuje priznanje Ladu Dorniku, predstavniku pokrajinskega VZPI-ANPI iz Gorice

Podeljena visoka odlikovanja

Prejšnji teden je predsednik republiškega odbora zveze združenj borcev NOV Slovenije Janko Rudolf v vili Podrožnik izročil 15 nosilcem spomenice 1941 odličja, s katerimi jih je odlikoval predsednik Tito.

Odlikovanja so prejeli naslednji nosilci spomenice:

Ernest Aupič in Franc Kepec sta prejela red bratstva in enotnosti z zlatim vencem, Franjo Fijavž, Stipe Komadina in Janez Obid so prejeli red republike s srebrnim vencem, Danica Guilič, red zaslug za narod s srebrnimi žarki, Hilda Janhuba, Jože Klarič, Franc Sterle in Marija Ziherl so prejeli red zaslug za narod z zlato zvezdo, Alojz Kotar, Stane Kovač, Franc Kramar in Ignac Voljč red dela z rdečo zastavo, Jože Rankel pa je dobil hkrati red dela z rdečo zastavo, red zaslug za narod s srebrnimi žarki in red hrabrosti.

Nosilec spomenice 1941 je Janko Rudolf podelil visoka odlikovanja minuli teden v vili Podrožnik v Ljubljani

Bivša sekretarka SKOJ je po 32 letih spet videla moža, ki jo je mučil v zaporu – Dokumenti o dejavnosti brezjanske domobranske postojanke – Molke je zlato tudi za tiste, ki imajo slabo vest – Dokumenti o dejavnosti brezjanskih domobrancev –

Prve dni januarja 1945. leta so v Kamni gorici na Gorenjskem ustanovili domobransko postojanko. Izdajali so se za narodne borce, hlinili pobožnost in trdili, da se borijo za vero in boga.

Nekega februarjskega dne 1945. leta so aretirali vaščane: 20-letnega delavca Franca Smrekarja, 19-letno Ivanko Kapus in 19-letno Marijo Slibar, poročeno Plevnik.

»Odvlekli so nas v postojanko in zasliševali vsakega posebej. O čem so spraševali Ivanko in Franca, ne vem,« mi je nedavno v Kamni gorici pripovedovala Marija Plevnik. »Mene so obtoževali, da sem bila teden dni v partizanih in da sem mladino učila peti partizanske pesmi. Spraševali so me za ilegalno ime, s kom imam zveze ipd. Se istega večera so nas prepeljali v zapor na Brezje. Zaprti smo bili v podstrešni sobi stavbe, v kateri je bila domobranska postojanka. Že prvi večer so me zasliševali do polnoči, toda nihče me ni udaril.

Na drugem zaslišanju so na vsak način skušali od mene zvedeti, kakšno je moje ilegalno ime. Zasliševal me je domobranec Zupan, ob vratih pa je stal domobranec z bikovko v rokah. Drugih ni bilo v sobi. Med zaslišanjem sem vsa srečna spoznala, da sploh ne vedo, da sem sekretarka SKOJ in vodilna mladinska aktivistka v vaseh ob obronku Jelovice. To mi je vlivalo novih moči, da vzdržim, čeprav sem slutila, da bo tokrat pela tudi tista bikovka.

Poklekni ob stol! mi ukaže zasliševalec. Domobranec, ki je prej stal pri vratih, me je trdo prijel za vrat. Zdaj se je začela pesem nasilja. Deževala so vprašanja, jaz sem vse zanikala ali molčala, mož z bikovko pa je udrihal po mojih plečih, da na hrbtu skorajda ni bilo več zdrave kože. To se je ponovilo tudi na tretjem zaslišanju. Pa niso uspeli. Dokazov niso imeli, le sumili so, da sodelujem s partizani.

Dobro sem si zapomnila ime in priimek domobranca z bikovko. Ko sem po vojni sorodnici pripovedovala, kdo me je mučil, je dejala: Pa saj ta je iz tiste in tiste vasi oziroma mesta. Dobro ga poznam.

In res sem ga leto dni po vojni zagledal v tistem mestu pred kinom. Ko me je zagledal, je zbežal, jaz pa se danes ne vem, zakaj nisem kričala, naj ga priimejo. Menda sem bila ob pogledu nanj tako osupla, tako globoko presenečena, da je grlo onemelo.

Po 32-tih letih pa sem zvedela, da vsa leta živi na Gorenjskem in ima kar lepo službo. Želela sem ga videti. Šla sem v tisti kraj

Boji se soočenja z nekdanjo zapornico

Domobranec z bikovko

in ga zvečer opazovala na balinišču tako, da on mene ni videl. Ob misli, kako ta človek vsa leta po vojni dobro živi, mi je bilo hudo pri srcu. Hudo zato, ker uživa sadove tistih, ki so za to svobodo, za to domovino izkrevavali ali bili bičani. Tudi od njegovega biča.

Priprave za nenavaden sestanek

Sklenil sem, da obiščem bivšega domobranca, ki je na Brezjah z bikovko udrihal po mladem dekletu, sekretarki SKOJ. Zavrtim telefonsko številko in se mu predstavim (še prej sem mu pisal, da bi rad z njim govoril, a deset dni ni bilo odgovora. Telefonsko me je klical čez deset dni, ko me ni bilo doma).

»Kdaj in kje se lahko srečava?« sem ponovil že v pismu zastavljeno vprašanje.

»Kaj pa me obtožuje tista ženska? Kaj hoče od mene?«

»Tega vam po telefonu ne morem povedati. Moram osebno in na samem govoriti z vami.«

»Pa mi vsaj namignite, o čemu je reč.«

»Ne morem, ne smem.«

»Potem se nimam z vami kaj pogovarjati,« je povzdignil glas. »Ni treba hoditi k meni, dokler ne poveste, kaj hoče tista ženska.«

»Dobro prisluhnite. Gre za neko zadevo, ko ste bili 1944. in 1945. leta v tisti postojanki na Brezjah.«

»No, pa pridite,« je izdaval zdaj s tihim, presenečenim glasom.

Vedel sem, da mož te noči ne bo spal; da razmišlja, česa ga obtožuje tista neznana ženska? Le katera naj bi to bila. 32 let sem živel v miru, zdaj pa naenkrat tiste stare zadeve, ki bi jih že zdavnaj morali zagrebsti in pozabiti. Če smo si bili nekoč sovražniki, zakaj ne bi mogli biti po tolikih letih prijatelji ali vsaj strpni sodelavci? Bila je vojna in ljudje so se borili za različne cilje z različnimi sredstvi. To se je in bo dogajalo v vseh vojnah. Ko pride tisti dopisnik, ga bom skušal najprej pripraviti do tega, da mi pove, kar ve. Potem se bom že branil. Še bolje: molčal bom, naj kar on govori. Če pa bodo vprašanja le preveč drzna in kočljiva mu porečem, da se o tem lahko pogovorim samo na sodišču.

Tudi jaz sem bil nemiren. Skušal sem razčleniti njegovo taktiko. Slutil sem in ta slutnja je sčasoma prerasla v globoko prepričanje, da mi mož na vprašanja o njegovi preteklosti ne bo hotel odgovarjati. Nisem uradna oseba in mi ni dolžan dajati odgovore.

Vstopim v stavbo in potrkam na prva vrata. Nihče se ne oglasi. Pritisnem na kljuko, da ugotovim, če so zaklenjena. Glej, vrata se odpro in sredi sobe stoji prileten mož.

Ste vi...?

Da, odgovori in se zasuje kot bi hotel oditi, čeprav sva bila zmenjena za sestanek prav tega dopoldneva. Blížam se mu in mu že od daleč nudim roko v pozdrav. Z njegovega obraza je odsevala dosledna hladnokrvnost, ki jo je nabiral vso noč, vse do mojega prihoda, čeprav je verjetno v njegovi notranjosti vrelo od razburjenja pred neznanimi vprašanji, ki bodo sledila.

Ste sam v hiši? vprašam. Nočem, da bi kdo

prisluškoval najinemu pogovoru.

Sam, sam, prikima.

Na svetlo z dokumenti

Že v prvih trenutkih sem z njegovega zadržanja in obraza razbral, da mi ne bo hotel odgovarjati na vprašanja o njegovi preteklosti: Kje je bil med vojno in kaj je delal. Zato sem začel izvajati že vnaprej pripravljeni načrt. Ne bom ga spraševal, ampak mu bom kar jaz povedal, kdo je in kaj je bil.

Iz torbice vzamem beležnico in začnem brati: vi se pišete tako in tako, rojen tega in tega leta, poklic pred vojno, služenje vojaščine in točen datum vstopa k domobrancem.

Osuplo je poslušal moje natančne podatke.

»Le kje ste jih staknili?« izdavi vidno presenečen.

So podatki točni? vprašam, ker sem čutil, da sem dobil prvo rundo. Led je bil prebit. Mož je spoznal, da vem več, kot si je mislil ob mojem prihodu.

Še vedno namerno nisem hotel spregovoriti o tistem, zaradi česar sem ga sploh obiskal. Želel sem ga do kraja prepričati, da razpolagam z vsemi potrebnimi dokumenti. To mi je bilo potrebno, da ne bi mislil, da ima opraviti z naivcem, amaterjem.

Prebral vam bom še nekaj originalnih poročil brezjanske domobranske postojanke. Boste vsaj lahko ocenili, če so točni. No, pa saj ste jih pisali vi, domobranci in ne mi, partizani.

Berem:

»Gorenjsko domobranstvo
Brezje 30. januarja 1945

Centru gorenjskega domobranstva

1. Aretiran je bil Stojan Slavko z Zgoše.

V zaporu se nahajajo Dežman Marija, Dobre Peter, Tarnič Elizabeta, Ješe Franciška in Ješe Ivanka.

2. Jutranja patrula je šla s postojanke ob 7. uri, vrnila se je ob 12. uri. Pregledovala je teren: obe Dobravi, Prezrenje, Zaloše. Aretirala je na Dobravi dve terenski delavki, dve drugi, ki sta bili osumljeni sodelovanja z OF, sta se že umaknili v hosto.

3. Včeraj popoldne je policija iz Poljč ob vhodu v Drago ubila, kot nam poročajo, 14 partizanov, ki so ravno nesli polne nahrbtnike iz Vrbenj in bližnjih vasi. Eden je bil ranjen in ujet. Med mrtvimi so večinoma domačini. Poveljnik Jože Vidmar.

»Ste poznali koga od teh, ki jih navaja poročilo. Mislim tiste, ki so tedaj bili v zaporu?« vprašam moža. Razmišlja in razmišlja, a se nikogar ne more spomniti. Vprašam ga, od kod je bil doma poveljnik Vidmar. Tudi tega ni vedel.

Preberem mu drugo poročilo, ki je bilo napisano naslednjega dne:

»Patrula je obhodila vasi Dvorska vas, Zgoša, Zapuže, Nova vas. Prodajala je naše časopise in hkrati aretirala nekega fanta, čigar oče in brat sta partizanska aktivista, sam pa je osumljen obveščevalne službe in članstva pri komunistični mladinski organizaciji (to je bil Stojan Slavko, letnik 1929., pekovski vajenec, ki ga omenja že prejšnje poročilo. Zaslišanje Slavka Stojana je ohranjeno, opomba J. Vidic).

K včerajšnjemu poročilu o spopadu policije in

partizanov v bližini Drage smo zvedeli, da so med padlimi tudi aktivisti z Brezij, Zapuž, Dvorske vasi in Radovljice. Ljudje so seveda najprej zmerjali 'bele svinje', češ da so oni pobili te ljudi. Pozneje so s tem prenehali. V resnici je pri stvari najboljše to, da mi nimamo nič opraviti v tej zadevi. Padlo je nekaj težkih rib in se vsaj nam ne bo treba z njimi ukvarjati (o padlih kurirjih v Dragi obširno pišem v knjigi Beg z morišča, kjer so objavljene slike in življenjepisi vseh padlih in natančen potek tragedije, zato tu ne razlagam, kaj se je takrat zgodilo v Dragi; opomba J. Vidic).

V poročilu z dne 2. februarja 1945. leta poročajo, da so na Brezjah v zaporu Dežman Marija, Dobre Peter, Tarnič Elizabeta, Ješe Franciška in Ivanka, Stojan Slavko, Legat Marija, Božičnik Mihael in Kosel Angela.

Poročajo, da so hoteli ustanoviti novo domobransko postojanko v Ribnem, a niso dobili primerne prostora, zato so prostor iskali v Ovsishah, pa so jim partizani pred nosom zažgali župnišče, kamor so se nameravali nastaniti.

Bi se soočili z neko zapornico?

Mož je kar naprej strmel in začudeno poslušal ta poročila. Zdaj je nastopil prvi trenutek za glavni udarec:

»Neka ženska, imena vam ne bom povedal, trdi, da ste jo bili z bikovko med zasliševanjem v postojanki na Brezjah? Je to točno?«

Se predno je odgovoril, je izza vrat sosednje sobe nakaj zaropotalo.

»Kaj pa je to? Nekdo je v tisti sobi in prisluškuje?«

»Moja žena je tam,« me je skušal pomiriti. Jaz pa sem si mislil: torej so se moje slutnje le uresničile: žena je ves čas izza priprtih vrat prisluškovala najinemu pogovoru.

»Res je, da sem bil domobranec v Lescah in na Brezjah. Na Brezjah sem bil skladiščnik in bolničar. Nikoli nisem hodil v patrulje. Nekajkrat sem res prisostvoval zasliševanju, a nikoli nikogar nisem udaril. Nisem jaz tak, da bi mučil druge.«

»Bi se soočili z njo, če jo pripeljem sem?«

»Ne nikakor. Ne želim je videti. Z njo se lahko soočim samo na sodišču in ob navzočnosti mojega odvjetnika.«

»Torej se ji bojite pogledati v obraz.«

»Rekel sem že: z njo se lahko srečam samo na sodišču.«

To zgodbo nisem napisal kot tožbo, temveč v spomin vsem, ki so bili med vojno bičani.

Brez dvoma bo moža zdaj bolj grizla vest. In to je za nekdanje trpine neke vrste zadoščenje.

JOŽE VIDIC

Opomba: Dokumenti so iz arhiva IZDG

Tukaj bodo ustreljeni in pokopani Šmarjetčani

Bila je lepa jesen leta 1942. Kmetje iz Šmarjete in okolice so pospravljali pridelke, obirali in stiskali grozdje in sadje, ter poskušali prvi mošt in jabolčnik. Bila pa je to tudi krvava jesen, ki bo ostala dolenskim kmetom iz Šmarjete in njene okolice globoko v spominu.

Okupacija Slovenije leta 1941 ni mogla uničiti svobodoljubnega duha dolenskih kmetov, saj se je prebivalstvo iz Šmarjete in okolice že spomladi leta 1942 z vsemi močmi in sredstvi vključilo v boj za osvoboditev. Težka kmečka dela, ki so trajala od zore do mraka, niso ovirala velikega poleta ter požrtvovalnosti v splošni akciji za osvoboditev domovine.

Junija ali julija 1942 smo politični aktivisti tega kraja skupaj s prebivalci, mladinci, skojevci in pionirji sodelovali na velikem partizanskem mitingu pri vasi Vinice nad Šmarjeto. Na shodu smo sklenili, da bomo nadaljevali delo in odpor proti okupatorju ne glede na naše žrtve in okupatorjev teror.

Sovražnik ni držal križem rok. Začel je napadati in bombardirati osvobodeno ozemlje. Italijani v Novem mestu so pretili, da bodo razbili »Malo Moskvico«, tako so namreč takrat imenovali Šmarjeto z okolico, žal pa so se že pojavili tudi nekateri domačini, ki so nasledili sovražni propagandi in so s svojim delom razbijali enotnost prebivalcev.

Ko smo v nedeljo 30. avgusta 1942 organizirali velik partizanski miting v vasi Šmarjete, ki so ga pripravili politični aktivisti skupaj s skojevsko in pionirsko organizacijo, kulturni program pa partizan Štefan Suhi, nas je napadel belogardistični bataljon. V neenakem boju, v katerem je sodelovalo samo pet partizanov, med njimi tovariš Viktor Avbelj, Štefan Suhi in tovariš Ahac, saj jih takrat ni bilo več v Šmarjeti, sta padla dva belogardista, medtem ko smo se vsi aktivisti in vaščani pravočasno in organizirano umaknili na hrib Koglo. Belogardisti niso imeli posebnega uspeha, razen propagandnega, saj so njihovi somišljeniki začeli dvigati glave in celo groziti aktivistom osvobodilne fronte.

Med ofenzivo poleti in jeseni 1942

Veliko težji pa je bil položaj za prebivalce in politične aktiviste ob veliki

italijanski ofenzivi konec poletja in v jeseni 1942. leta. Italijani so se namreč organizirano, načrtno in z velikimi silami približevali osvobojenemu ozemlju. Preiskali so vsak kotiček naše zemlje, vsako hišo, klet in vsak grm. V ofenzivi je sodelovala tudi belogardistična enota, v kateri je bilo nekaj fantov iz bližnje okolice Šmarjete, ki so poznali aktiviste OF in njihovo delo.

Partizanske enote so se med ofenzivo umaknile iz območja Šmarjete, nekateri mlajši partizani, kot npr. Jože Gregorčič in Jože Grm pa so bili začasno poslani domov. Posebne prakse, kako in kam bi se bilo bolje skriti pred okupatorji in izdajalci, še ni bilo in ker je bil vsak organiziran odpor proti tako veliki sili nemogoč, si je moral vsak sam pomagati, kakor je vedel in znal.

Italijani in belogardisti so nas »pobirali« po njivah, vinogradih, kletih in hišah, nas zaprli v osnovno šolo v »Šlosarjevo« hišo v Šmarjeti, od tam pa odpeljali preko Bele cerkve v Novo mesto. Pri zasliševanju v Šmarjeti, Beli cerkvi in v Novem mestu je imel glavno besedo be-

logardistični funkcionar, kaplan Šinkar iz Mirne peči, ki je z orožjem v rokah in s pretepanjem aktivistov OF dokazoval svojo »ljubezen do bližnjega«. Italijanska čelada na njegovi glavi, očala, ki jih je nosil, in kozja brada, ki si jo je pustil, so mu dajali zastrašujoč videz kristusovega vojščaka, ki se je nečloveško izživljal nad poštenimi in zavednimi prebivalci. Tudi Italijani so se nečloveško samozvestno in oholo znašali nad nemočnimi zaporniki. Sodelovali so v pretnjah in pri pretepanjih aktivistov OF, da bi tako izsilili razna priznanja, ki pa jih niso dobili, vsaj ne od tistih zapornikov, ki so jih belogardistični izdajalci očrnilni kot sodelavce narodnoosvobodilne vojne.

Zapirali so skoraj otroke

Bil sem star komaj 18 let. Z menoj je bilo zaprtih veliko znancev iz Šmarjete in bližnje okolice. Zaprt je bil tudi moj brat Ciril, ki je imel komaj dobrih 16 let, saj je okupator pobral vse moške, ki jih je dobil,

kakor tudi nekatere aktivne mladince in skojevce in celo otroke.

V novomeških zaporih so nas razdelili v tri skupine. Prva, ki ji niso mogli ničesar dokazati, je bila izpuščena domov. Drugo, v njej sem bil jaz, so odpeljali v ljubljanske zapore in nato v italijansko internacijo. Tretja skupina pa je bila določena za talce. Seveda takrat, razen za skupino, ki je bila izpuščena domov, nismo vedeli, kaj se bo zgodilo z nami.

Ustreljeni talci

V spominu so mi ostali naslednji sosedje in sovaščani iz zaporov in zasliševanj v Šmarjeti, Beli cerkvi in Novem mestu, ki so bili v naslednjih dneh ustreljeni kot talci: Jože Gregorčič, Franci Karlovšek in Poldka Jurančič, tiha, blaga, mirna in zaskrbljena žena, ki se je kot edina ženska znašla z nami v zaporih.

Tudi ostale zapornike, ki so bili kmalu nato ustreljeni kot talci, sem poznal, saj so bili iz sosednje vasi.

To so bili naslednji tovariši: Franc Videčnik, gostilničar iz Šmarjeških Toplic, poročen, oče enega otroka, Jože Grm iz vasi Brezovica pri Šmarjeti, neporočen, Janez Udovič iz vasi Gomila, neporočen, Jože Kukman iz vasi Građenje, neporočen, Jože Šušteršič, begunec iz Štajerskega, ki je začasno živel v vasi Brezovica, poročen in Jože Barbo iz Gorenjih Toplic, oče treh otrok.

Pripoved prič

Po pripovedovanju še živčih prič se je zgodilo zadnje dejanje zločina nad ustreljenimi talci takole:

Dne 27. septembra 1942. okrog 7. ure zjutraj so Italijani naložili vse talce na terensko vozilo z močnim spremstvom, oboroženim z mitraljezi in brzostrelkami. Vozilo so ustavili pred nekdanjo trgovino »Alfonz Oblak« v Novem mestu. Moj brat Boris, ki je bil zaposlen v tej trgovini kot trgovski pomočnik in ki je bil tudi aktivist OF, je ravno takrat odpiral trgovino. Nekateri zaporniki,

posebno dobro se spominja Francija Karlovška in Jožeta Barba, so mu dali suknjiče ali denarnice, s prošnjo, da jih izroči svojem, ker bodo oni ustreljeni kot talci. To je brat tudi storil.

Italijani so vozili zapornike po stranskih poteh skozi Gorjance in iskali primerno mesto, da bi skrili zločin. Ustavili so se v kraju Mladika pri Semiču, ga močno zastražili in zahtevali od telesno in duševno izmučenih zapornikov, da si skopljejo dve jami. Nekateri zaporniki niso radi ubogali, čeprav so jih pretepli, en zapornik pa nikakor ni hotel kopati, zato je bil najverjetneje ustreljen pred drugimi talci.

Kmet Ciril Malnarič iz bližnje okolice Semiča in vdova umrlega interniranca Nežka Bajuk, ki živi zdaj pri Viktorju Velšetu v Selih pri Semiču, sta se po naključju peljala na kmečkem vozu mimo mesta zločina v gozd po drva. Videla sta, kaj pripravljajo zločinci, ki so šele pričeli krvavo dejanje. Eden izmučenih zapornikov je zaklical: »Tukaj bomo ustreljeni in pokopani Šmarjetčani«, nakar so ga Italijani, ki so mislili, da bodo zločin prikrili, prisilili, da je molčal.

Zločinski rafali, plod sovražnega dela izdajalcev-belogardistov in Italijanov, so končali življenja plemenitih borcev, talcev iz Šmarjete pri Novem mestu in bližnje okolice 27. septembra 1942. leta okrog 11. ure dopoldne. Žrtve so bile težke za sovaščane in boleče za njihove družine, vendar niso bile zaman in tudi ne edine, iz njihove krvi je zrastle nova, svobodnejša domovina.

Krajevne organizacije zveze borcev Šmarjete, Bela cerkev in Semič, ki skupaj z ostalimi družbenopolitičnimi organizacijami in osnovnimi šolami iz teh krajev skrbijo za obujanje spominov na ustreljene talce, kakor tudi za urejenost spomenika talcem, ter komemorativne svečanosti, se skupaj s pionirji, učitelji, svojci padlih in z veliko udeležbo prebivalstva iz Šmarjete in Semiča večkrat spominjajo na svoje padle junake in primerno počastijo njihov spomin.

Z ene od komemorativnih svečanosti pred spomenikom padlim talcem v Šmarjeti

Na Književniških srečanjih na Kozari

Izpoved simbolov naše

V naši ljubi domovini se vsako leto vrste številna srečanja pesnikov in pisateljev. V Mrakovici na Kozari so bila letos že štirinajsta zapovrstjo in sicer 16., 17. in 18. septembra. Srečanja so bila posvečena 35. obletnici kozarske epopeje in v znamenju Titovih jubilejev.

Književniška srečanja na Kozari so verjetno najštevilnejša, saj se jih udeležujejo številni starejši in mlajši ustvarjalci umetniške besede iz vse države. So pa to tudi najbolj množična srečanja, ki so se zlasti letos spremenila v kulturne dneve s številnimi prireditvami v vseh večjih podkozarskih občinah, kot npr. v Banjaluki, Prijedoru, Sanskem Mostu, Bosanskem Novem, Bosanski Gradiški, Bosanski Dubici, v Srbcu in Laktašu. V vseh teh mestih so nastopali književniki pred polnimi dvoranami, hkrati pa so bile odprte likovne razstave, vrstili so se nastopi dramskih družin, pevskih in tamburaških zborov. Osrednja proslava pa je vsako leto pred veličastnim spomenikom na Kozari, ki je posvečen vsem padlim iz tega območja v boju za našo svobodo v zadnji svetovni vojni. Na proslavi se zberejo tisoči, seveda prednjači mladina iz vseh krajev.

»Kakih 150 kilometrov bo do Zagreba, potem pa še toliko do Kozare,« je dejal Ivan Potrč, predsednik Društva slovenskih pisateljev, ko sva se z Vladom Habjanom stlačila v njegov avto. Potrč je bil namreč voznik, o katerem sva s sopotnikom kmalu ugotovila, da je previden in celo odličen sofer, saj so kilometri kar hitro ostajali za nami. Seveda ni šlo brez iskrivih domislic in nalezljivega smeha. Vendar naš cilj je bila Bosna ponosna, ki smo jo poznali le v glavnih obrih. Naši dedje in očetje so jo poznali iz knjige Rudolfa pl. Andrejka Slovenski fantje v Bosni in Hercegovini. Avtor je bil sicer avstrijski oficir, ki je pomagal to deželo okupirati, vendar njegovo knjigo še dandanašnji marsikdo hrani kot zanimivo branje. Bosno je poznal tudi prenekateri gozdni delavec, ki je hodil na sezonsko delo v bosanske gozdove. Spominjali so se je kot deželo sliv in rakije ter najboljšega, hercegovskega tobaka. Zdaj že pokojni prijatelj Milan Cidar je potreboval ravno en dan, od zore do mraka, da je iz Bele Krajine, prek Plitvic prehodil pot v Bosno.

Za nami je ostal Zagreb z vsem vlemestnim življavom in v Novski zavijemo z glavne ceste na desno, na republiško, ki reže Posavino. Še preden prevozimo dva mostova, kjer se izliva Una v Savo, nas na desni strani ceste opozori napis na Jasenovac, mesto žalostnega spomina, kjer so ustaši pobili na stotisoče Srbov, naprednih Hrvatov, Židov in Čiganov. Med žrtvami so bili tudi Slovenci... Še nekaj kilometrov in minareti in kupole pravoslavnih cerkva nas opozorijo, da tu živijo muslimani in pravoslavni ter da smo že prevozili mejo dežele, republike, ki se imenuje Bosna in Hercegovina. Po površini je enkrat in pol večja od Slovenije, saj meri nekaj več kot 51.000 km².

Prvi cilj nam je bil Bosanska Dubica, mestece na desnem bregu Une, gospodarsko središče plodne poljedelske in živinorejske okolice. Ima bogato zgodovino. Tu je bilo rimsko oporišče Castrum, več stoletij pa turška utrdba na meji s Hrvaško. Od utrdbe je ostal le zajeten top, ki je razstavljen v mestnem središču.

Že ob prihodu v mesto nas številni plakati opozorijo na »književno večje«, ki bo v Kulturnem domu, hkrati nas sprejmejo predstavniki mestnih kulturnih in političnih organizacij in književniki iz Banjaluke in Mostarja. Prvi občutek je nadvse

prijeten, njihovo gostoljubje je iskreno in toplo. In ko smo sestavili program literarnega večera smo se odpravili v dvorano, ki je bila polna do zadnjega kotička, kar govori o velikem zanimanju za umetniško besedo. Pozornost je bila očitna v tišini številnega, tudi mladega občinstva, ki je zavzeto poslušalo lirčne stihe Banjalučanov in Mostarcev, mnoge posvečene Titovim jubilejem. Potrč je intimo podprl s pripovedjo, kako je kot prvi partizan in dipisnik »Borbe« prišel, med zadnjimi boji aprila 1945, na jasenovsko morišče, in z branjem odlomka iz romana Zločin o zadnjih trenutkih življenja Djura Djakovića... Vlado Habjan je pripovedoval o vsebini svojega romana Trotamora, o trpljenju in raznarodovanju slovenske manjšine na avstrijskem Koroškem... Jaz sem bral partizanske pesmi, saj so bile vse proslave uglasene na revolucionarno partizansko tradicijo.

Ob spoznavanju mnogih novih prijateljev, se poučiš tudi o deželi sami. Bosna ima veliko gozdov in rudnikov. Pravzaprav so rudniki, v katerih kopljejo premog, železo, boksit, mangan, krom in sol, in gozdovi osnova bosanskega industrijskega razvoja. Številne reke – Una, Vrbas, Ukrina, Bosna in Drina – pomenijo veliko silo, ki jo izkorišča več velikih elektrarn. Spričo geopolitične lege je imela dežela skozi stoletja dokaj burno zgodovino. Zanimivo je dejstvo, da je v 16. stoletju domala vse domače plemstvo prestopilo v islam. V obdobju miru dežela doživi blaginjo, gospodarski in kulturni razcvet – živahno stavbarstvo še dandanašnji izpričuje most na Drini, bogata književnost je zapisana v starih knjigah, prav tako razvita trgovina. Obdobje blaginje je začelo hirati v 18. stoletju spričo okostenelosti fevdalne gospode, ki je bila nasprotnica vsakega napredka. Sredi devetnajstega stoletja ji politično izpodkoplje korenine Omer paša Latas, ki ga je uporabil Ivo Andrić v svojem zadnjem, nedokončanem romanu. To je sprožilo vrsto vstaj proti turškemu tiranstvu, na katere je leta 1878 položila svoja vojaško pest Avstrija, ki je Bosno in Hercegovino okupirala in vzpostavila polvojaško upravo. Le-ta brezobzirno zatira domače ljudstvo in prav tako brezobzirno izkorišča rudno in gozdno bogastvo dežele. Toda avstrijski pohlep se niti s tem ni zadovoljil, zato leta 1908 Bosno in Hercegovino anektira

in jo vključi v krepplje svojega dvoglavega orla.

Toda proti črnožoltemu nasilju napove odločen boj revolucionarna mladina, združena v Mladi Bosni. Pod njenimi streli pade prvi vazalni pokrajinski glavar Varešanin, 28. junija 1914 pa avstrijski prestolonaslednik Ferdinand, kar je bilo povod za prvo svetovno vojno in hkrati povod avstrijske soldateske za kruto masševalno nasilje nad domačim prebivalstvom.

Tudi stara kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev, ni namenila Bosni in Hercegovini popolne osvoboditve in samostojnosti. Zato se je kmalu po okupaciji leta 1941 ljudstvo z vso vneto oklenilo osvobodilnega gibanja, vendar se je že od samega začetka razvijalo v izredno zaostrenih in verskih

razmerah. Ustaški pokoli srbskega prebivalstva in četniško maščevanje nad Hrvati in muslimani, je zavzelo obliko mračnih in strašnih križarskih pohodov. V ta razdor krvavih obračunavanj je še pravčasno posegla KPJ z edinim rešilnim stališčem: pripraviti in usmeriti osvobodilno gibanje na osnovo bratstva in enakopravnosti vseh narodov. To dejstvo je bilo podčrtano še posebno tam, kjer se je ljudstvo že dvignilo z orožjem v samoobrambi proti nemškim in ustaškim zverstvom. Sad in zmaga te ideje je današnja samostojna republika Bosna in Hercegovina, ki se z vztrajnimi koraki dviga iz zaostalosti k vsestranskemu napredku, za kar ima vse pogoje.

Iz Bosanske Dubice na Kozaro je več kot 50 km

lepe asfaltirane ceste, po kateri prihajajo vsak dan številni osebni avtomobili in avtobusi z izletniki na Mrakovico, kjer je lepo urejeno, sodobno in gostoljubno gostišče in od koder vodi pot k muzeju in monumentalnemu spomeniku, ki je delo znanega kiparja Dušana Džamonje. V granit je vklesano pretresljivo posvetilo pesnika. Dragana Kolundžija:

Oni leže pomešani sa zemljom, pomešani sa vatrom, pomešani Sa istorijom. Vetar je ovde sada Jedini sused i kiša jedina muzika. Ovo mesto preselili smo u svoje srce I čuvamo uspomenu.

Gostitelji iz Bosanske Dubice nas pospremijo nekako na pol poti na Kozaro, do gostišča ob cesti.

Kozara – partizanski ognji. Avtentična fotografija borb na Kozari. Ponsnel Žorž Skrigin

revolucije

Bila je temna noč in dež je nenehno cmeril. Raztresene lučke, ki so presevale iz teme, so kazale, kje so človeška bivališča, sicer pa se dajo slutiti vse do ceste smrekovi gozdovi. Predstavi se mi nekakšna podobnost z našim Pohorjem ali Jelovico, podobnost tudi iz partizanskih časov.

Kozara je nizko gozdna to pogorje med Uno in Vrbasom. Najvišji vrh doseže 978 m nadmorske višine. Na tem območju je v zadnjih dneh julija 1941 izbruhnila ljudska vstaja, iz katere se je rodil Kozarski partizanski odred, ki se je opiral na enotnost Muslimanov in Srbov in izbojeval mnoge zmage nad Nemci in ustaši. Osvobodil je večji del ozemlja in celo utrjeni Prijedor, kar je pomenilo velik vojaški uspeh, saj so zajeli kakih 1300 sovražnih vojakov ter zaplenili veliko količino orožja. Tedaj, maja 1942, sta iz Banjaluke pobegnili pilota Franjo Kluz in Rudi Čajavec in pristala na prijedorskem letališču. S tem so partizani dosegli, da so napadali sovražnika lahko tudi iz zraka.

V začetku poletja 1942 pa so se nad Kozaro zgrnili grozeči temni oblaki nemške in ustaške ofenzive. General Stahl je zbral več kot 40.000 nemških in ustaških podivjancev ter madžarsko rečno brodovje. Vsa ta drhal je kot tolpa sestrađanih volkov in hijene, začela obkoljevati in prodirati na Kozaro, kjer se je veliki premoči junaske upiral Kozarski odred, ki je štel okoli 3500 borcev. Boji v obroči, ki so trajali več tednov, so bili med najbolj dramatičnimi boji nasploh v vsej zgodovini jugoslovanskega partizanstva, saj je odred v teh bojih izgubil skoraj 1800 borcev. Z odredom je bilo obkoljeno domala tudi vse prebivalstvo, ki se v golimi rokarni ni moglo braniti. V noči na 4. julij 1942 je okoli 2000 obkoljenih partizanov jurišalo na položaje 704. nemške divizije, razbilo obroč in se prebilo iz obroča proti Grmeču in s seboj odpeljalo kakoh 20.000 ljudi. V nadaljnjih štirinajstih dneh so 704., 714. divizija in ustaši prečesali vso Kozaro ter kljub herojski obrambi Kozarskega odreda zajeli po begunskih taboriščih okoli 50.000 starcev, žena in otrok. Veliko število zajetih so kar na mestu postrelili in poklali... Često so pobili celo družine, vse od najstarejših do nedolžnih otrok in celo dojenčkov... Več kot 18.000 so jih odvlekli v koncentracijska taborišča, 40.000 so jih internirali in razselili, jih oropali in

jim uničili vso imovino. Kozara in njena okolica je po tej tretji nemški ofenzivi, ostala kot eno samo pogorišče in grobišče tisočev ljudi... Toda Kozarski partizanski odred je v teh bojih uničil nad 7.000 sovražnikov in kljub strašnim žrtvam je prav ta odred postal jedro poznejših slavnihih bojev za svobodo. In vse, kar se dan današnji dogaja na književnih srečanjih na Kozari, se dogaja v tem znamenju. To je potrdil tudi pesnik Gustav Krklec, ko je dejal: »Želimo prav to, da Kozara ostane, kar je bila v vojni in revoluciji, tudi v današnjem kulturnem življenju naših narodov in narodnosti.«

Strehote tretje nemško-ustaške ofenzive smo najboljše spoznali iz romansirane kronike o Kozari, ki jo je napisal znani bosanski pisatelj Mladen Oljača, pa tudi iz Bulajičevega filma Kozara, v katerem je igral vlogo doktorja Mladena Ljubiša Samardžić. Film nam je zaradi resničnosti prikazovanja tedanjih tragičnih dogodkov, pa tudi zaradi velikega junastva, ostal v spominu.

In kdo naj vodi Književniška srečanja na Kozari, če ne Mladen Oljača, ki je Kozaro doživel kot šestnajstletni partizan Kozarskega odreda, ki je srečanja vodil in organiziral že vsa leta nazaj in jim daje partizanski ton in revolucionarno misel.

Kot vseh trinajst let, so tudi letos na Književniških srečanjih sodelovali številni pesniki in pisatelji iz vseh republik in pokrajin. Vseh je bilo okrog 40. Med mladimi, nadarjenimi so bili starejši, ki so pisali že v partizanih. Omenim naj Ivana V. Lalića, Jureta Kaštelana, pa Skenderja Kulenovića, ki je tudi bil partizan na Kozari, kjer je nastala njegova legendarna poema Stojanka, majka Knežopoljka. Ob njima bi lahko navedel še vrsto znanihi imen, toda vsi so brali svoje pesmi z globoko revolucionarno vsebino. Kot vsa leta, so tudi to pot na osnovi manifestacije bratstva, enakopravnosti ter socialistične skupnosti, izpovedovali prav na Kozari, ki je eden od simbolov naše revolucije, vsebinske naše nove Jugoslavije, ki je zaobseženo v ljubljenski imenu: Tito.

Žal, da je dež iz nizkih oblakov nenehoma cmeril in preprečil osrednjo proslavo pred spomenikom na Kozari, zato pa je bila v dvorani Kulturnega doma v Prijedoru, kjer se je zbralo številno občinstvo iz vsega območja Kozare, da bo poslušalo umetniško besedo svojih pesnikov. Kar petintrideset se jih je zvrstilo z bra-

njem svojih pesmi. Posebnost je bila, da je vsakdo bral v svojem lastnem jeziku, tako smo slišali razen srbskohrvatskega jezika še makedonskega, slovenskega, madžarskega, albanskega in italijanskega, kar je potrjevalo smisel široke enakopravnosti in bratstva naših narodov in narodnosti. Vsak pesnik je v materinem jeziku predstavljal svojo republiko ali pokrajino, vmes pa sta prepevala združeni pevski in tamburaški zbor iz Prijedora in Banjaluke, ki ju je vodil znani partizanski pevovodja in skladatelj Oskar Danon.

Prijedor se je tudi sicer oddolžil kozarskim kulturnim dnevom. V avli amaterskega gledališča je razstavljalo svoja dela kar trinajst domačih mladih slikarjev in kiparjev, ki so presenetili s svojim iskanjem in z lastnim izrazom v sodobni likovni umetnosti. Nastopilo je tudi Ljudsko gledališče Bosanske krajine iz Banjaluke z dramatiziranim romanom Branka Ćopića Delije na Bihaću.

Nekaj posebnega je bil nastop v rudarskem središču v Ljubiji. Mestece stoji v soteski pod severnimi bregovi Majdanske planine, kjer na površinskem kopu iz bogatih ležišč kopljejo železno rudi, ki jo odvažajo v vse naše večje železarnice. Tu je zaposlenih kakih 3000 rudarjev, ki so prišli semkaj na delo iz vseh vetrov, med njimi so tudi Slovenci. Nastop v dvorani Delavskega doma je potekal v nadvse prijetnem vzdušju. Vodil ga je Mladen Oljača, ki je med drugim izročil delavskemu kolektivu tudi nagrado, ki jo bodo odslej dalje vsako leto podeljevali na Književniških srečanjih za najbolj umetniško uspelo in poglobljeno umetniško stvaritev na temo partizanstva in revolucije. Odveč je reči, da so tudi rudarji, kot povsod na območju Kozare, sprejeli svoje pesnike s priskrbo gostoljubnostjo.

Taka književniška srečanja imajo velik pomen za medsebojno spoznavanje, za merjenje umetniških dosežkov, za spoznavanje vseh značilnosti v deželi gostiteljev. Treba je izraziti pohvalo ljudstvu, ki ima prav prisrčen odnos do umetniške besede. Iz spoštovanja do kulture in prosvete se kaže, da mu je postala življenjska nujnost.

Vse to smo še pred slovesom ugotavljali v Prijedoru kot tovariši in prijatelji. Poslovili smo se s prijetnimi občutki in z željo, da se bomo spet videli na Književniških srečanjih prihodnje leto na legendarni Kozari.

Za svobodo nikoli dovolj

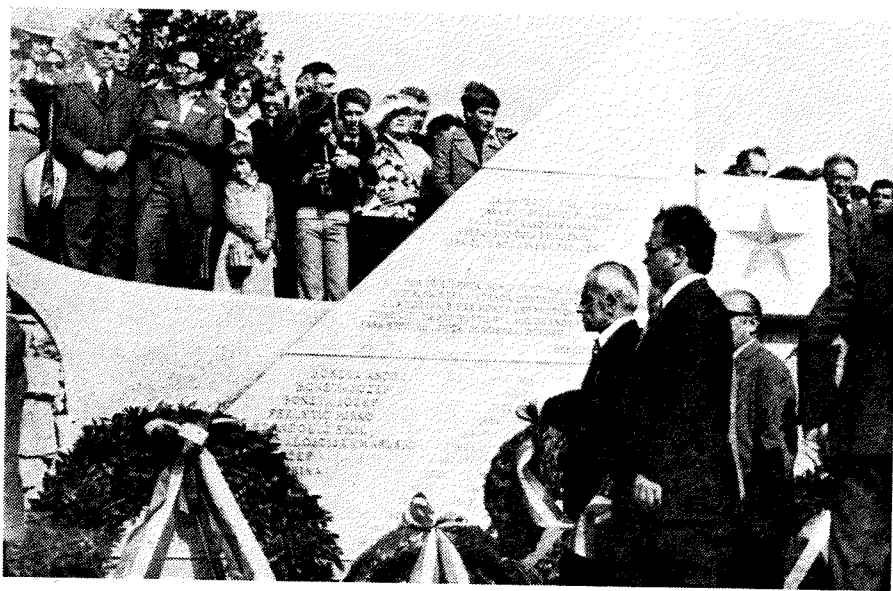
Naša pot gre skozi plamen, naša smrt kakor ta kamen vsepovsod čuva življenje, izpričuje boj, zavest, trpljenje...

piše poleg v slovenskem še v italijanskem jeziku na spomeniku, ko so ga v nedeljo odkrili v Dolu pri Doberdobu v sosednji Italiji v spomin padlim partizanom iz Dola in sosednjih Jamelj ter v trajen spomin na narodnoosvobodilni boj primorskih ljudi. Dolani so gradili spomenik tri leta, vse pa so opravili s prostovoljnim delom, kar še bolj izpričuje zavzetost za ideale svobode, prijateljstva in sožitja med narodi, za kar so se zavzemali že padli borci in domačini med NOB.

Z nedeljsko otvoritvijo spomenika in nadvse uspehim kulturnim programom v sodelovanju tržaškega pevskega zbora, godbe milice na pihala iz Ljubljane ter članov stalnega slovenskega gledališča iz Trsta, so se končale prireditve ob praznovanju 34-letnice Goriške fronte.

Slavnostna govornika ob odkritju spomenika v Dolu sta bila Miroslav Pahor-Branco in poslanec Isacco Nahoum-Milan.

TONE URBAS

V spomin Francetu Bevku

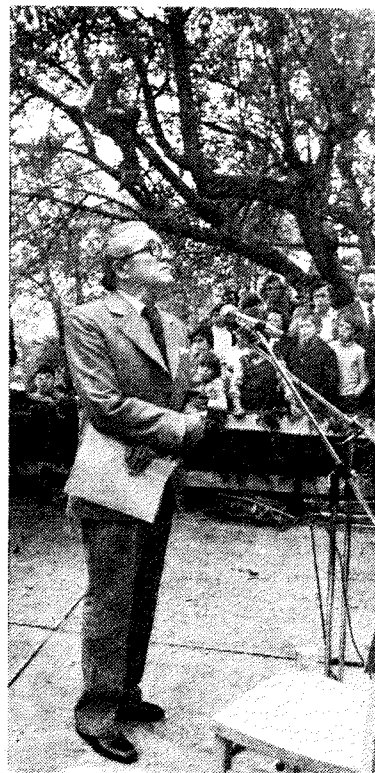
V Zakojci na Cerkljanskem je bila v nedeljo, 25. septembra, velika slovesnost, ki jo ta kraj še ni doživel. Pisatelju in predsedniku Pokrajinskega narodnoosvobodilnega odbora za Slovensko Primorje med NOB Francetu Bevku so v njegovi rojstni vasi odkrili spominsko ploščo.

V Zakojci se je ta dan zbralo okrog dvatisoč ljudi, med njimi predstavniki kulturnega in političnega življenja s Primorske in drugih delov Slovenije.

O življenju pokojnega Franceta Bevka je govoril dr. Jože Vilfan, vodja slovenske delegacije v zveznem zboru. V svojem govoru je omenil plodno delo na področju literature, ki bi bila mnogo siromašnejša brez njegovih del; bil je vztrajen bорец za slovensko besedo med obema vojnama na Primorskem. Spregovoril je tudi pisatelj Ivan Potrč ter položil venec k plošči, ki jo je odkril častni predsednik starih goriških študentov tov. Gorkič.

Pester kulturni program so na proslavi izvajali združeni pevski zbori s Cerkljanskega, godba na pihala tovarne Eta v Cerknem, mladina šolskega centra iz Idrije, iz osnovnih šol Cerknio in Podbrdo ter ansambel JLA iz Vrhnike.

JANEZ JERAM

Na slovesnosti v Zakojci je govoril dr. Jože Vilfan

FRAM – Ob praznovanju krajevnega praznika je bila pred osrednjim spomenikom v Framu velika slovesnost. Na slovesni seji zbora delegatov so tudi podpisali listino o pobratenju s krajevno skupnostjo Stari trg pri Ložu.

MARIBOR – Okoli 500 borcev Dvanajste slovenske narodnoosvobodilne udarne brigade se je zbralo v mariborskem domu JLA, ob praznovanju 34-letnice ustanovitve brigade.

TRNJE – Krajan, borci in mladina so se zbrali v tem kraju lendavske občine in odkrili spominsko obeležje pri Hancovi hiši, kjer je 1941. leta delovala prva partizanska tehnika v Prekmurju. Zbranim sta govorila sekretar OK ZKS Tibor Fulle in pisatelj Ferdo Godina.

CERKLJE NA GORENJSKEM – Na Kriški planini pod Krvavcem so se srečali borci in aktivisti. Pri spominskem obeležju je zbranim govoril Franta Komel, vodja propagandnega odreda druge grupe odredov.

PTUJSKA GORA – V spomin na ustanovitev ciklostilne tiskarne »Tehnika Lacko« pri Šuparjevi domačiji v Stogovcah, so krajan krajevene skupnosti Ptujška gora praznovali svoj prvi krajevni praznik.

ZAGORJE – Ob 35-letnici ustanovitve Zasavskega bataljona je politični komisar Jože Berkopec-Mišo na planinskem domu na Zasavski gori odkril spominsko ploščo bataljonu. Med številnimi udeleženci proslave so bili tudi Franc Leskošek-Luka, Mitja Ribičič, Franc Poglajen-Kranjc, Peter Stante-Skala in drugi. Udeleženci proslave so poslali predsedniku Titu pozdravno pismo.

MARIBOR (D. Miklavc)

Tukajšnji odbor ZRVS je pripravil in izvedel taktično-orientacijsko tekmovanje, katerega se je udeležilo 37 ekip (19 ekip ZRVS in 18 ZSMS). Udeleženci so se pomerili v streljanju s pištolo, topografiji, metu bombe, taktike in vojaške teorije. Prvo mesto v skupni uvrstitvi (ZRVS in mladinska ekipa) so osvojili tekmovalci iz Pesnice med mladinci pa je bila najboljša ekipa Orehova vas – Slivnica, drugouvrščeni pa so mladi iz Hoč. Med posamezniki sta zmagala Stanko Vlasnik, član ekipe ZRVS iz Pesnice in Boris Visočnik (ZSMS) iz Hoč.

NOVA GORICA (M. Gojković)

Tako kot Mariborčani, so se tudi rezervni vojaški starešine, v počastitev Titovih in partijskih jubilejev ter 25. obletnice ZRVS, pomerili v obrambnih veččinah. Med drugim so reševali tudi taktično nalogo, ki je bila enaka tisti, ki sta jo praktično in uspešno rešili četi Južnoprimorskega odreda, ko sta 2. februarja leta 1944, pod vodstvom narodnega heroja Stjenka Šibelja uničili nemško-italijansko motorizirano kolono. V zanimivem in množičnem tekmovanju je prvo mesto osvojila osn. organizacija ZRVS »Ivan Turšič« iz Nove Gorice katere član je tudi najboljši med posamezniki – Srečko Majcen. Najboljšim skupinam in posameznikom so podelili pokale in priznanja, vse udeležence pa je prisrčno pozdravil in se jim zahvalil za sodelovanje predsednik občine Jože Sušmelj.

MURSKA SOBOTA (F. Matko)

Nad sto strelcev se je udeležilo tekmovalna, ki sta ga organizirali občinska strelska zveza in strelska družina »Dane Šumenjak« iz Moščancev. Kljub slabemu vremenu so se prvenstva, poleg strelcev, udeležili tudi rezervni vojaški starešine ter dve sindikalni ekipi. Med strelskimi družinami je največ uspeha požela SD Mura (574 krogov), drugo mesto pa so osvojili strelci iz Križevcev (502 krogov). Najboljši posamezniki: Mirko Horvat (176), Slavko Jauk (160) ter Alojz Flegar (154). V streljanju z vojaško puško so se pomerili tudi člani osnovne sindikalne organizacije »Potrošnik« ter predstavniki gimnazije. Zmagali so sindikalisti z 68 krogov razlike in v konkurenci posameznikov osvojili prva tri mesta.

Organizacija odprtega prvenstva v streljanju z vojaško puško je povsem uspela, vendar je ureditev strelišča v Mačkovcih, za takšna in podobna množična tekmovanja, nujna.

DANES RAPORTIRAJO D A

V četrtek, 6. oktobra, bomo predstavili v našem časniku del celjske občine – krajevno skupnost Štore. Preteklosti, današnjemu trenutku in prihodnjim načrtom na tem območju bomo namenili štiri časopisne strani.

**Ne zamudite prihodnje številke
TV-15!**

Idejnopolitična izobrazba v enotah LAO

Vrata
odprta
mladim
delavcem

V prvem polletju letošnjega leta so bile vrste komunistov v enotah in ustanovah ljubljanskega armadnega območja okrepljene z nad dva tisoč novimi, mladimi člani. Ta podatek govori o dobro zasnovani, pestri in pospešeni idejni in marksistični vzgoji v letu, ko pripadniki naših oboroženih sil, tako kot vsi naši delovni ljudje, z novimi napori in dosežki praznujejo leto Titovih in partijskih jubilejev.

Naj takoj povemo, da je med novosprejetimi člani ZK največ vojakov, mladih delavcev (65 odstotkov). Gre predvsem za tiste, ki so v svojih enotah znani kot nosilci družbenega, političnega in kulturnega življenja in so se posebej zavzemali za nenehno krepitev moralno-politične trdnosti in bojne pripravljenosti.

»Letos smo,« je med drugim poudaril tovariš **Ivo Bajt**, »posebej poskrbeli za sprejem mladih kmetovalcev v zvezo komunistov. V primerjavi s številom sprejetih v lanskem letu, se je ta odstotek še enkrat povečal.«

O skrbi ZK in ZSM za marksistično vzgojo vojakov med drugim govorijo tudi sledeči podatki: samov prvem polletju je ta vzgoja potekala na več kot tristo marksističnih seminarjih, triintridesetih tribunah mladih ter sto petnajstih predavanjih in pogovorih s področja domače in mednarodne politične, gospodarske in druge problematike.

Beležka z modre meje

Iz Broda na ladjo

Za nepoučenega človeka so naše kopenske meje kolikor toliko znane, kar pa ne bi veljalo za našo mejo na morju. O tem smo se na patroljnem čolnu »Triglav«, ki ga drugače imenujejo plavajoča karavla, pogovarjali s starešino Petrom Djurišićem, ki je novinarsko radovednost približno takole potaložil:

»Modra meja je vidna le za nas, ki jo podnevi in ponoči stražimo. Seveda, na njej ni nobenih mejnikov ali kamnov, zato nam pri določanju črte, ki se imenuje meja, pomaga predvsem naša opazovalna služba, kot tudi sodobne naprave na našem čolnu. Le na ta način smo ob vsakem trenutku obveščeni, kaj se na tej nevidni meji dogaja.«

Tako torej o meji na morju. In o budnih stra-

žah, ki se iz dneva v dan srečujejo s tujimi ladjami in ljudmi, ki službeno ali pa kot turisti prihajajo v vode našega Jadrana. Srečujejo se tudi s tistimi, ki lovijo v kalnem.

»A kljub vsemu«, nadaljuje zgovorni starešina, se »zavedamo odprtosti naših meja in slehernemu dobronamerniku posredujemo zaželeno informacijo o našem morju, včasih pa mu tudi tako ali drugače nudimo pomoč. Zavedamo se torej, da smo del Jugoslavije in njene prve straže na morju.«

In res je tako. Jugoslavi-
ja v malem varuje našo
morsko mejo. Med grani-
čarji je Lucijan iz Kopra,
Ante iz Dalmacije, Risto iz
Makedonije, Atif iz
Bosne ... Med njimi tudi
Željko Kamenski iz Hr-
vatske. Vsi ti fantje na

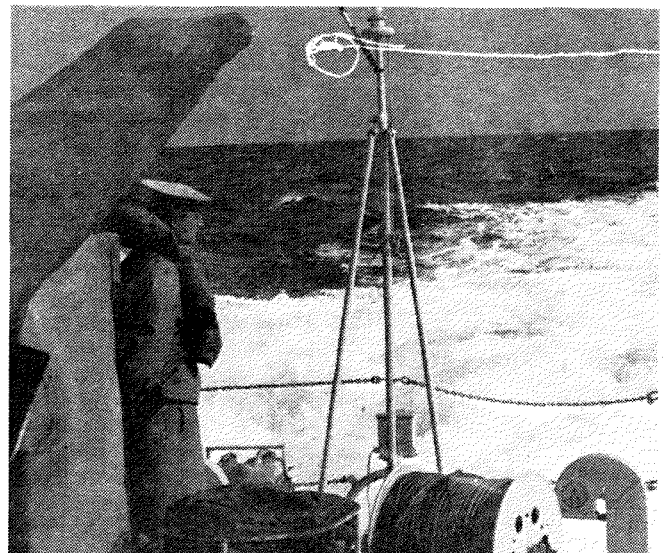
Najboljši vojaki so sprejeti v ZK na terenu, po končani vaji. Slovesnost je torej potekala daleč od okrašenih učilnic in dvoran, pa tudi brez nageljnov. Vse to je nadomeščala čestitka oziroma stisk roke starejšega tovariša. Na sliki: Sprejem vojakov v enoti tovariša Milana Gorjanca (na desni). Foto: B. J.

»In ko že govorimo o rezultatih,« poudarja sobesednik Bajt,« ne bi smeli pozabiti na mladinsko politično šolo Tito, partija, revolucija, ki je pravzaprav množična idejnopolična šola mladih v armadi. O tem, kako so se vojaki pridno učili pričajo tudi testi, na katerih so dokazali, da so povsem uspešno in solidno pripravljeni za vstop v Zvezo komunistov.«

Če k temu dodamo še podatek, da so v zadnjih treh letih, v enotah armadnega območja med komuniste sprejeli sedem tisoč novih članov, predvsem zgledne vojake, je potem povsem jasno, da je skrb za pomlajevanje vrst ZK, v enotah armadnega območja, stalno prisotna in da ne gre za kampanjsko delo.

V kratkem bo mladinska politična šola nadaljevala z delom. V njej se bodo zbrali novi, mladi vojaki, staresine ter civilne osebe zaposlene v JLA. Dosedanje izkušnje so trdno jamstvo za nove uspehe in obenem lep prispevek k bližajočemu se XI. kongresu Zveze komunistov Jugoslavije.

M. KRAGOVIĆ

svoj način doživljajo morje in mejo, vsak nosi v sebi tako ali drugačno zgodbičo, a vendarle tokrat bomo spregovorili o najmlajšem graničarju Željku. Ta fant nemirnih oči se je pred dobrim mesecem dni vkrcal na graničarski čoln »Triglav«. Njegove prve besede govore o kolektivu, v katerem so kot bratje ne samo vojaki, ampak tudi vojaki in starešine. Govori o veliki, trdni in složni družini, katere sleherni član dobera ve, kaj in kako mora narediti. Toda, to še ni vse o mladem mornarju, vojaku Željku Kamenskem. Ta fant je, ko so ga na rekrutni komisiji vprašali, kje bi najraješ »vojakoval« takole odgovoril: »V mornarici, ali na meji.«

In želja mladega trgovskega pomočnika se je, dejali bi, povsem uresni-

čila. V mornariškem učnem centru se je najprej usposobil za signalista, ker pa je vojaški pouk opravil z odličnim uspehom, so ga razporedili na plavajočo karavlo »Triglav«.

»Prišel sem na graničarski patroljni čoln. Zado-
voljen sem in srečen...
Veste, doma sem iz Slav-
onskega Broda. Pred
služenjem vojaškega roka
sem torej živel v Brodu,
danes pa sem spet na
'brodu'...«

Tako torej Željko o sebi in kolektivu graničarjev na »Triglavu«, ki verjetno tudi ta trenutek, ko prebirate te vrstice, nekje med kipečimi valovi varujejo mir na naši nevidni modri meji.

Tekst in slika
B. JAKOVLJEVIČ

Mrtvi živim odpirajo oči

V nekdanjem zloglasnem ustaškem taborišču v Jasenovcu so odkrili še sto sedemnajst skupnih grobišč. Jasenovac je, s sedemstotisoč žrtvami, po številu tretja med vsemi fašističnimi tovarnami smrti.

Vožnja po prašni cesti nas je utrudila in kar prijetno je bilo, ko smo prišli v senco hrastovega gozda. V senci hrastov smo hodili po povsem običajni posavski pokrajini, v kateri moti le nedokončana betonirana steza, ki so jo gradili mladinci na mladinski delovni akciji.

»Tu smo!« je rekel Milan Džajić, kustos spominskega muzeja v Jasenovcu.

Steza se konča pred nekoliko uleknjenim delom zemlje pred gozdno čistino. Pred nami je eno od sto sedemnajstih skupnih grobov žrtev zloglasnega taborišča Jasenovac, ki so jih našli v zadnjih dveh letih. V jami, dolgi štiriinajst, široki pet in globoki 1,8 metra, ležijo kosti neznanega števila pobitih jetnikov. V tem in še petih podobnih grobovih, ki jih še skriva goščava blizu vasi Mlake, naj bi našlo grob okrog dvanajst tisoč žensk. Na tem kraju, dvanajst kilometrov navzdol ob Savi od Jasenovca, je skrito, vsaj tako pravijo, največje žensko grobišče v Evropi.

Jasenovac je splošno znan po svojih grozodejstvih. Po številu žrtev, ki jih sedaj cenijo na okrog sedemsto tisoč, naj bi bil tretji med vsemi fašističnimi tovarnami smrti. Hkrati pa je bil Jasenovac tudi neprekosljiv v terorju in surovostih svojih zločinov.

Sledovi zverinskih dejanj se najdejo še danes, trideset let po osvoboditvi. To pa delno zato, ker je bilo vseh šest taborišč razsejanih na površini 210 kvadratnih kilometrov, drugi vzrok pa so prizadevanja zločincev, da bi zbrisali sledove svojih dejanj, ko so začutili, da je prišel konec njihovega terorja.

Ustaški zločinci so v aprilskih dneh 1945 izkopavali okostja svojih žrtev iz grobov, jih sežigali in

pepel zmetali v Savo. Pobili so tudi mnoge priče zločinov.

Poglejmo, kaj je po obisku vasi Gradine zapisala deželna komisija Hrvatske za ugotavljanje zločinov okupatorjev in njihovih pomočnikov v svojem poročilu 15. novembra 1945.

»V sredi sadovnjaka Mile Božića je šest korakov dolg in trinajst korakov širok prostor, ki je ves posut s pepelom in z ostanki kosti, ki niso popolnoma zgorele. Ob njem je lopata in kol. Listje na vseh slivah je popolnoma zgorelo, le ob robovih sadovnjaka je tu in tam ostala zelena veja. Na obeh straneh ognjišča je zemlja popolnoma zoglenela. Na kraju je tudi šest sodov, v katerih je bila nafta, in po vsem sadovnjaku so sledovi polite nafte.

Tudi na tistih delih sadovnjaka, kjer je zemlja preorana, so še vedno tu in tam vidni sledovi nafte in ostanki nezgorelih človeških kosti. Nekaj kosti je ostalo celo celih. Našli smo tudi nekaj človeških lopatic, iz neke globoke jame pa smo potegnili kosti spodnjih čeljusti. Ob ognjišču smo našli tudi ostanke las.

Tako je bilo na enem izmed morišč, na katerega je bilo strpanih 360.000 ljudi.

Drugod so sledovi prikriti z oranjem in zravnovanjem zemlje. Na teh krajih so v zadnjih dveh letih odkrili nove skupne grobove. Čas neumorno opravlja svoje in zemlja se na mestih, kjer so zakopane žrtve, počasi useda.

»Posedanje zemlje je natančen podatek, kje so tako imenovane 'monstrumne grobnice'. Ko takšno mesto najdemo, začnemo odkopavanje, ki nam vedno pokaže, da smo bili na pravi sledi«, nam je povedal kustos Milan Džajić.

Tako so našli grobove v Mlaki in že prej grobnico

v gozdu ob cesti Jasenovac–Novska, blizu nekdanjega taborišča Krndija. V Krndiji je bilo najdenih enainštirideset grobnic, v katerih je bilo pokopano okrog sedem tisoč žrtev. Največ je bilo med žrtvami komunistov, najdena pa so tudi otroška okostja. Ostanki blaga, ki so bili najdeni v eni izmed grobnic, dokazujejo, da je bila v njej pokopana skupina žandarjev, za katere priče govorijo, da niso hoteli izpolnjevati ukazov ustaških zločincev.

Najnovejše najdbe na spominskem področju Jasenovca žal še niso zadnje. Po besedah kustosa muzeja je bila dosedaj raziskana šele tretjina (70 kvadratnih kilometrov) prostora, na katerem je bilo taborišče in je dobesečno prekrito z grobovi, ker je, kakor je zapisano v prej omenjenem poročilu komisije, »črna zgodovina jasenovskega taborišča pokazala, da so ustaši poslali vanj vse tiste, ki jih je bilo treba likvidirati zaradi rasnih, verskih ali nacionalnih in političnih vzrokov«.

Toda takšnih nasprotnikov je bilo veliko. Vsaki deseti prebivalec tako imenovane NDH. Ves današnji Zagreb.

Zločinsko so bili pobiti Srbi in Hrvati, pravoslavni in katoličani, Židi in Romi, intelektualci in kmetje, pripadniki vseh narodov in narodnosti.

In v tem, da prihaja na kraj teh žalostnih dogodkov mladina iz vseh krajev naše države, je prav gotovo nekaj simboličnega. Ko mladi urejujejo spominsko področje, si bodo prav gotovo dobro zapomnili besede, vklesane v spomenik: »Mrtvi živim odpirajo oči.«

MIROSLAV
KOPRIVICA

(Vjesnik, 4. septembra 1977)

Borce Zasavskega bataljona pa ni pestila samo ofenzivnost sovražnikovih sil, ampak zlasti zima z visokim snegom, saj niso bili primerno opremljeni, ne z obleko ne obutvijo, ne z opremo za taborjenje v gozdovih. In spet se je izkazalo prebivalstvo Zasavja, ki je z nabiralno akcijo, ki so jo organizirali aktivisti OF, priskočilo na pomoč partizanom, zlasti v Litiji, ter jim poslalo dovolj potrebne obutve, toplih plaščev in drugo opremo.

Ob novem letu 1943 je zavladovala v Zasavju navidežno zatišje, kajti Nemci so, zaradi velikih porazov na vzhodni fronti, potrebovali nove vojake in so pripravljali vpoklic slovenskih fantov z okupiranega ozemlja v nemško vojsko. V tem pa so jih prehiteli partizani, ki so skupaj z aktivisti OF pohiteli organizirati odhod fantov v partizane. Tedaj, bilo je 12. januarja 1943, je prišlo iz območja Litije, Jevnice, Moravč in drugih krajev v Zasavski bataljon blizu 50 prostovoljcev, tako da je bataljon štel skoraj 180 borcev.

V tem času je bil Zasavski bataljon najmočnejša in takorekoč edina borbena enota II. grupe odredov na Štajerskem, kajti Nemci so 8. januarja 1943 uničili Pohorski bataljon, Kozjanski bataljon pa je bil tako zdesetkan, da je bilo njegovo delovanje onemogočeno. Ob reorganizaciji II. grupe odredov v IV. operativno cono je bil 14. januarja 1943, ustanovljen Kamniško-savinjski odred, ki so ga sestavljali Kamniški, Zasavski in Savinjski bataljon. Kamniški bataljon je namreč prešel iz I. grupe odredov, Savinjski bataljon pa je bil oblikovan iz Aleksandrove čete, ki je zaostala na pohodu II. grupe odredov in je šele decembra prišla na Štajersko, ter iz 60 borcev Zasavskega bataljona.

Čete v Zasavskem bataljonu so poslej vodili: prvo, komandir Ivan Beja-Bela in politkomisar Ciril Gričar-Emil, drugo, komandir Renato Jerič-Ambröž in politkomisar Feliks Pečar-Mijo, tretjo pa komandir Peter Kos-Petruska in politkomisar Rudi Cemažar-Stane.

Zasavski bataljon je s številnimi vojaškimi in političnimi akcijami, sabotažami in drugimi vrstami boja, skupaj s terenskimi aktivisti uspel ustvariti na Moravškem celo osvobodeno ozemlje, ki so ga Nemci imenovali »Rdečo republiko«, partizani pa »Moravsko republiko«, ki je postala trn v peti okupatorju.

Jože Štok – Korotan

Zasavski bataljon

2

Zaradi poročil o bližajoči se nemški ofenzivi, ki so prihajala z več strani, se je Zasavski bataljon po ukazu vodstva cone 27. januarja 1943 začasno, za en teden, umaknil čez Savo na Dolenjsko. Utaboril se je na Pugledu, od koder je izvedel več uspešnih akcij, zlasti proti beli gardi v Grosupljem in v okolici Ljubljane, kjer so gospodarili krvoločni belogardisti z Urha in Ljubljane.

Po vrnitvi v Zasavje, sta Zasavski in Kamniški bataljon skupaj prodrli v Dolsko, Ihan in Dol pri Ljubljani, kjer sta napadla sovražne nemške patrulje na cestah, opravila več sabotažnih akcij v tovarni in nemških uradih, kaznovala nekaj izdajalcev ter opravila uspešno celonočno politično manifestacijo med prebivalstvom – v strah in trepet Nemcem, ki si niti iz bližnjih postojank v Domžalah in Kamniku niso upali na pomoč napadenim posadkam.

Po diverzantski akciji na rudnik v Kisovcu pri Zagorju in drugih četnih napadih na vojaške utrdbe na Moravškem in v Zasavju, so Nemci 26. februarja 1943 začeli z veliko očiščevalno akcijo na Zasavski bataljon. Najprej so z močnimi motoriziranimi silami obkolili operativno območje bataljona in blokirali okoliške ceste ter postavili utrjene zasede na najpomembnejših prehodih, nato pa so prodirali v smeri Sv. Gora–Mlinše–Kolorat. Sovražni grupaciji, ki je štela 3000 vojakov in orožnikov, ter raztrganec, je poveljeval komandant 19. SS policijskega polka.

Zasavski bataljon se spričo takšne premoči ni smel zaplesti v defenzivni boj, zato se je z neprestanimi premiki in manevriranjem izvijal iz pasti. Po polumnem boju, na grebenu nad Lipovico, kjer je bil hudo ranjen komandir Bela, enega borca pa so Nemci ujeli, se je bataljon z dinamičnim manevrom, pa tudi zaradi prepočasnosti in neodločnosti Nemcev, izvil iz obroča in se blizu Trojan umaknil čez cesto na Šipek.

Naslednje dni so enote bataljona spet prešle v napad, med katerim je bil večjega pomena napad pri Zgornjem Logu pri Litiji in rušenje železniške proge.

Nato je Zasavski bataljon skupno s kamniškim bataljonom 5. marca 1943 vdrl v Moravče, ter v celonočni akciji, v kateri je demonstrativno napadel nemško posadko, opravil še več sabotaž v nemških uradih, na pošti in v hranilnici, obračunal s hlapci gestapa in opravil prehranjevalne akcije ter vključil v bataljon več prostovoljcev, ki so se javili po končanih sestankih, ki so jih organizirali politkomisarji.

V marcu in aprilu je bil bataljon zelo aktiven, ter opravil več napadov na nemške transporte in patrulje, izvedel sabotažno akcijo v rudniku Zagorje, ter večkrat miniral železniško progo med Litijo in Zagorjem, tako da je bilo več vlakov poškodovanih, ena kompozicija pa je z lokomotivo vred zgrmela v Savo. Med drugim je 2. aprila napadel tudi gestapovsko šolo v gradu v Ponovičah in potolkel tri gestapovske raztrgance. V bojih na Ciclju in pri Trojanah je prizadejal Nemcem občutne izgube in materialno škodo.

(se nadaljuje)

Odmevi v tujini

Najdba novih skupnih grobišč v Jasenovcu je močno odjeknila tudi v tujih radijskih hišah in tisku. Vzhodnonemška časopisa »Neus Deutschland« in »Berliner Zeitung« pišeta o odkritju 117 grobnic in poudarjata, da organizator tega koncentracijskega taborišča in množičnih pokolov Andrija Artuković povsem svobodno živi v ZDA.

Vest o najdenih grobnicah je objavil tudi varšavski list »Naša tribuna«, londonska agencija BBC pa je objavila agencijsko vest ter posebno poročilo svojega dopisnika.

LJUBLJANA

Aktivisti RK v Posočju

Sredi tega meseca so aktivisti RK Posavje obiskali Posočje, da bi si ogledali, kako napredujejo dela pri obnovi po potresu in kako živijo tamkajšnji ljudje. Med potjo so se ustavili tudi v bolnišnici »Franji«, v Cerknem pa so položili venec k spomeniku padlim.

V Tolminu jih je pričakal sekretar občinskega odbora RK Tolmin Tone Bizjak, s katerim so si skupaj ogledali Breginj, ki je po potresu zopet zaživel. Ob slovesu so Posavčani prispevali 5.000 din kot simbolično vsoto za pomoč Posočju.

GORAZD MASLO

PESJE PRI VELENJU

Izlet v Gornjo Savinjsko dolino

Sredi avgusta je štirideset članov ZB iz Pesja pri Velenju obiskalo Gornjo Savinjsko dolino. Tajnik ZB Solčava, Tone Ikoč-Dorko jih je popeljal do partizanske bolnišnice v Robanovem kotu. Udeleženci so šele ob ogledu doumeli, kakšne napore so preživljali borci, ki so ranjence prenašali po skoraj neprehodnih strminah na varno. Nazaj grede so se ustavili na prijazni Robanovi in Govčevi domačiji. V Solčavi so si ogledali lepo urejeno spominsko sobo v šoli, kjer so spoznali zgodovino kraja med NOB, ter grozote, ki so jih prebivalci med vojno preživeli. Ob spomeniku sredi vasi so se poklonili vsem padlim žrtvam in položili venec, popoldne pa so si ogledali še prelepo Logarsko dolino in se povzpeli do slapa Rinke.

Vsem udeležencem bo ostal izlet v lepem spominu, saj so nekateri prvič videli ta prelepi košček slovenske zemlje, obenem pa podrobneje spoznali del zgodovine NOB.

M. Ž.

TRBOVLJE

Najboljši Koprčani in Novogoričani

Nadaljevanja drugega republiškega prvenstva upokojencev v kegljanju in streljanju, se je v Trbovljah udeležilo več kot 80 tekmovalcev iz Murske Sobote, Ruš, Kamnika, Kranja, Kočevja, Nove Gorice, ljubljanske Šiške, Cerknice, Kopra, Trbovelj itd.

V kegljanju je nastopilo sedem šest-članskih ekip, ki so se pomerile v borbenih igrah, po en tekmovalec iz vsake ekipe pa je nastopil v disciplini 100 lučajev mešano.

Ekipa Kopra se je še posebno izkazala in premočno zmagala pred Kranjem, Kočevjem, Cerknico, Trbovljami, Rušami in Mursko Soboto. V disciplini sto lučajev mešano je naslov republiškega prvaka osvojil domačin Žibret (415 podrtih kegljev), pred Svetlinom iz Kopra (400) in Trpinovo iz Kočevja (388). Med kegljači je bil uspešen tudi najstarejši Stefan Paikner (74 let) iz Ruš.

V streljanju z zračno puško se je pomerilo šest štiri-članskih ekip. Zmagali so strelci iz Nove Gorice na čelu z novim republiškim prvakom med posamezniki Ravbarjem, pred Rušami, Kamnikom, Trbovljami, Ljubljano-Šiško in Kočevjem. Med strelci je za Kamnik nastopil tudi 65-letni Dominik Smerkolj, ki se mu mirna roka in dober pogled še nista izneverila.

Organizator letošnjega republiškega prvenstva je bilo društvo upokojencev iz Trbovelj s prizadevnim predsednikom Jožetom Piklom na čelu. Zmagovalne ekipe in posamezniki so dobili lične pokale in diplome, vse ekipe pa knjige »Rdeči revir«!

V. BOVCON

TURN PRI GRČARICAH

Krajevni praznik

Minulo soboto so v tem kraju ribniške občine svečano proslavili krajevni praznik dolenjevaške krajevnosti, ki ga praznujejo v spomin na dogodke ob kapitulaciji Italije, ko so borci slavne Šercerjeve brigade po tridnevni boj v tem kraju uničili osrednji četniški odred in ostanke plave garde. To praznovanje so povezali s praznovanjem 25-letnice obstoja in delovanja združenega kmetijsko gozdarskega podjetja Kočevje in z obletnico jubilejev tov. Tita.

Kljub izredno slabemu vremenu se je na proslavi zbralo veliko prebivalcev, ki so z zanimanjem sledili celotnemu programu, posebej pa poseku najdebelejšega, največjega in najstarejšega drevesa, ki raste v tej okolici. Posekali so jo morali, ker je v to 42 metrov visoko jelko pred petimi leti udarila strela in se je zaradi tega začela sušiti. Posekali so jo gozdni delavci iz Loškega potoka. Prvi zasek pa je napravil general Jože Ožbolt, rojak iz kočevske občine. Po končanem slavlju se je nadaljevalo tovariško srečanje v gozdarskem centru Glažuta, kjer so se obudili spomini na številne dogodke iz obdobja NOB, ki so se odigrali v tem predelu ribniške in bližnje kočevske občine. Mnogi so poudarili pomen teh gozdov za to obdobje, ko so nudili v težavnih dneh revolucije najboljšo zaščito borcem in aktivistom.

VIKTOR DRAGOŠ

VRANSKO

Srečanje na Čreti

Na Čreti nad Vranskim je bilo minulo nedeljo srečanje borcev, aktivistov Osvobodilne fronte celjsko-savinjskega okrožja, enot teritorialne obrambe, mladine ter drugih krajanov. Kljub hladnemu in deževnemu vremenu se jih je zbralo kakih 1500. Med gosti so bili tudi predsednik IS SRS Andrej Marinc, član predsedstva SRS Tone Bole in generalpolkovnik Janko Sekirnik-Simon, ki je imel tudi slavnostni govor.

V svojem govoru je med drugim obudil spomine na I. štajerski bataljon, ki je imel tu na Čreti prvo frontalno bitko z Nemci, se dotaknil aktualnih vprašanj naše notranje in zunanje politike ter med drugim spregovoril o dogodkih v sosednji Avstriji in na Koroškem. Po govoru so sprejeli v enote teritorialne obrambe več kot 150 mladincev in mladink iz žalske in mozirske občine, odkrili spomenik I. štajerskemu bataljonu, pripravili bogat kulturni program ob koncu pa ponazorili bitko izpred 36 let.

T. TAVČAR

Slavnostni govornik na Čreti je bil Janko Sekirnik-Simon

Edvard Kardelj med obiskom karavle

Edvard Kardelj med gra

Član predsedstva CK ZKJ Edvard Kardelj je z ženo Pepco obiskal obmejne karavle na Gorenjskem. Med obiskom se je pozanimal o delu in življenju graničarjev, hkrati pa izrazil zadovoljstvo, ker graničarji sodelujejo z obmejnim prebivalstvom in so visoko izurjeni in nenehno pripravljeni.

AJDOVŠČINA

Trije Titovi odlikovanci

Pred dnevi je sekretar komiteja občinske konference Zveze komunistov Ajdovščina Franc Tomažič na priložnostni slovesnosti v stavbi občinske skupščine Ajdovščine podelil odlikovanja trem dolgoletnim družbenopolitičnim delavcem in udeležencem NOB, ki jih je odlikoval predsednik Tito.

Red republike s srebrnim vencem je prejela Josipina Zidanik iz Podkrajja, nosilka partizanske spomenice in številnih odlikovanj ter priznanj, ki si jih je pridobila s svojim neumornim družbenopolitičnim delom. Kot učiteljica je veliko prispevala k socialistični vzgoji naših mladih rodov in prav zato je Titovo odlikovanje ob njeni 60-letnici še posebno pomembno, saj je njeno delo vtakano v dosežke na učnovzgojnem področju in ga še vedno tke v sedanje družbenopolitično življenje.

Red republike z bronastim vencem sta prejela Jožef Petrič s Planine, ki je kot zasebni kmetovalec dosegel zavidljive uspehe in je izredno aktiven tudi na družbenopolitičnem področju ter Vladislav Trojer, upokojeni direktor »Splošnega kovinskega podjetja« iz Ajdovščine, ki je veliko svojih let žrtvoval prav za razvoj te dejavnosti v občini, delaven pa je še vedno v ribiški družini.

M. H.

SELŠKA DOLINA

Aktivisti so dobili svoj prapor

Prvega srečanja aktivistov OF škofjeloškega okrožja se je pri Zakrašnikovi domačiji nad Selško dolino, kljub slabemu vremenu, udeležilo veliko število nekdanjih aktivistov OF. Ob tej priliki so razvili svoj prapor in odkrili spominsko ploščo devetim partizanom, ki so padli pred 33. leti.

(Foto: Slak)

graničarji

V zahvalo in spomin na to srečanje, je v imenu vojakov in starešin izročil Danilo Durovič tovarišu Kardelju simbolične značke in miniaturni mejni kamen s karavle, kjer je tovariš Kardelj zaključil svoj obisk.

S. K.

DVORIŠTE

Spomini na skupne boje

V nedeljo so se zbrali v vasi Dvorišče v Vivodini slovenski in hrvaški partizani, ki so se borili na tem območju. Na hribu nad vasjo so odkrili spominsko ploščo narodnemu heroju in namestniku komandanta Cankarjeve brigade Alojzu Popku-Vandku. Srečanja se je udeležil tudi predsednik republiškega odbora ZZB NOV Janko Rudolf. Slovenski in hrvaški borci so med drugim na tem srečanju tudi obudili spomine na skupne boje štirih slovenskih in dveh hrvaških brigad, ki so se 29. januarja 1943. leta spopadle nedaleč od vasi Bukovica s fašistično divizijo Lombardo in po štirih dneh hudih bojev pognali sovražnika v beg.

GORJE

Pionirski dan

Ob dnevu pionirjev, ki je bil 28. septembra, so v avli osnovne šole »Bratov Zvan« v Zgornjih Gorjah odkrili spominska obeležja prvoborcem bratom Zvan, ki so kar trije dali življenja med NOB, najstarejši Janez-Dravski je umrl leta 1962. Brat Alojzij je padel že 8. avgusta 1941 na Jelovici. Brat Jože-Tomo 24. decembra 1942 v Jeli pod Pokljuko in brat Andrej-Boris 24. marca 1945 na Poreznu. Kasneje je bil proglašen za narodnega heroja.

Pionirji bodo imeli ta dan tudi pohod k spomeniku žrtvam v Srednji Radovni, na Pokljuko v Mejo dolino, na grob prvborca Andreja Prešerna, v Maje- ne (Pokljuka), na grob predvojnega komunista in revolucionarja-prvborca Jožeta Finžgarja iz Slovenskega Javornika in na Goreljek (Pokljuka), kjer je v Lovčevem hotelu preminil tretji bataljon Prešernove brigade. To je bilo 15. decembra 1943, življenja pa je izgubilo 79 borcev.

JOŽE AMBROŽIČ

STRAHINJE

Borci Kokrškega odreda v Strahinju

V Strahinju, nedaleč od Naklega pri Kranju, se je minulo nedeljo zbralo pri spomeniku 22 padlim partizanom drugega bataljona Kokrškega odreda veliko število preživelih borcev, krajanov, mladine in predstavnikov družbenopolitičnega življenja v občini. Spominsko slovesnost ob tragičnem dogodku pred 35. leti v Uden borštu, je pripravil občinski odbor ZZB NOV v sodelovanju s tamkajšnjimi krajevnimi organizacijami in osnovnošolci, ki so pripravili tudi pester kulturni program. Predstavniki borčevskih organizacij in ZVVI pa so k spomeniku 22 padlim tovarišem položili vence.

-TU-

BREŽICE

Brežičani ob morju

Sredi septembra so vojaški vojni invalidi brežiške občine obiskali koprsko luko, Izolo, Portorož in Strunjan, kjer so obiskali tudi dom VVI, v katerega prihajajo tudi partizanski invalidi iz Trsta, Vidma in Gorice.

Domov so se vrnili zadovoljni in izrazili željo, da bi se kaj kmalu ponovno srečali na takem ali podobnem izletu, skupaj z delovnimi invalidi, ki naj bi se prav kmalu povezali v skupno organizacijo.

DAMJAN VAHEN

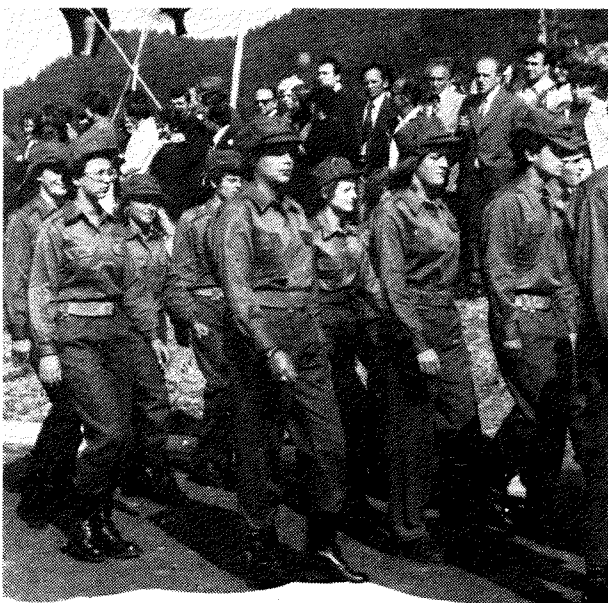
NOVA ŠTIFTA

Praznovanje občinskega praznika

Mladinci, borci, šolarji in številni krajanje Nove Štife, so prejšnji teden vzorno pripravili praznovanje občinskega praznika Mozirje.

Praznovanja v Novi Štifi so se udeležili tudi Franc Leskošek-Luka, Andrej Marinc, Janez Barborič, delegacija pobratene občine Čajetina iz SR Srbije ter številni gostje, borci, aktivisti in občani. Na sklepni slovesnosti praznovanja občinskega praznika je, na velikem zborovanju, govoril sekretar občinskega komiteja ZKS Mozirje Matevž Požarnik.

FRANC OMLADIČ

Poleg številnih občanov in drugih gostov se je slavlja udeležilo tudi veliko mladine

MATAJUR V SLOVENSKI BENEČIJI

Še ena grobnica

Občinski odbor ZB NOV iz Tolmina je ob pomoči in sodelovanju nekdanjih beneških, furlanskih in novogoriških partizanov odkril še eno grobnico na pokopališču pri Sv. Štoblanku v kateri bo počivalo deset beneško-furlanskih borcev, ki so padli v letih od 1943 do 1945 v slovenski Benečiji na zahodnih pobočjih Kuka in Kolovrata.

V slovenski Benečiji imamo tako že tri grobnice, v katerih počivajo padli borci. Grobnicam na pokopališču Sv. Lenarta in v Matajurju ter pri Sv. Štoblanku se bodo prav kmalu pridružile še nove grobnice, ki jih nameravajo zgraditi na pokopališču v Reziji, Topolovem itd.

IVAN KURINČIČ

Nova grobnica padlih borcev pri Sv. Štoblanku v Slovenski Benečiji

VIPAVA

Zbor ajdovskih aktivistov

Na Zemunu, gričku sredi Vipavske doline, je bil v začetku septembra zbor vseh nekdanjih aktivistov ajdovske občine. Priložnostni program je naše srečanje še bolj popestril in ob igranju naše himne so se nam že upognjeni hrbti ponovno zravnali. Takih srečanj si tudi v prihodnje in bolj pogosto želimo, kajti iz leta v leto nas je manj in zato si še bolj želimo stiska prijateljskih rok.

SKALAR

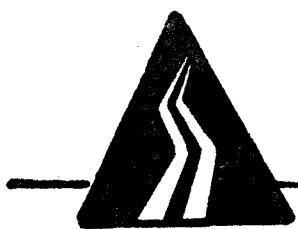
AJDOVŠČINA

Srečanje internirancev in političnih zapornikov

V Ajdovščini se bodo 9. oktobra srečali interniranci, politični zaporniki in izgnanci s tega območja. Računajo, da jih na območju ajdovske občine živi še približno 600, zato je pričakovati veliko udeležbo, še posebno, ker bo to srečanje prvo po vojni. Pripravljajo bogat kulturni program, v katerem bodo nastopili recitatorji osnovne šole in gimnazije ter Lovski pevski zbor Zlatorog iz Vipave. Slavnostni govornik bo predsednik občinskega odbora ZZB NOV Danilo Komac, medtem ko je pokroviteljstvo nad srečanjem sprejel sekretar komiteja občinske konference Zveze komunistov Ajdovščina, Franc Tomažič.

Srečanje bo razdeljeno v dva dela: najprej bo slovesni del v domu JLA, zatem pa se bodo nekdanji interniranci, politični zaporniki in izgnanci sestali v hotelu Planika, kjer bodo obujali spomine na težke dni, ki so jih preživeli daleč od rodni domov.

M. HOŽIČ

CESTNO PODJETJE KOPER

Skrb za vzdrževanje, modernizacijo in rekonstrukcijo cest.

STEKLARNA HRPELJE-KOZINA

telefon 81 261 — direktor 81 260 — telegram: STEKLARNA • HRPELJE — žiro račun: 51420-601-11438 SDK Sežana

Proizvodnja kozmetičnih steklenic in gostinskega stekla

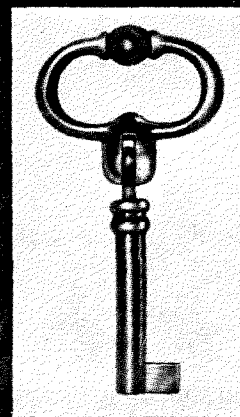

Lama

PODJETJE ZA
PROIZVODNJO IN PROMET
KLJUČAVNIC IN OKOVJA
66271 DEKANI PRI KOPRU

TEL. 066 — 74100
TELEX 34183 YU

izdeluje:
ključe
ključavnice
vratno in pohištveno
okovje

SLOVIN

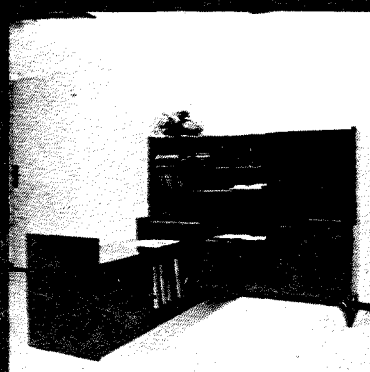
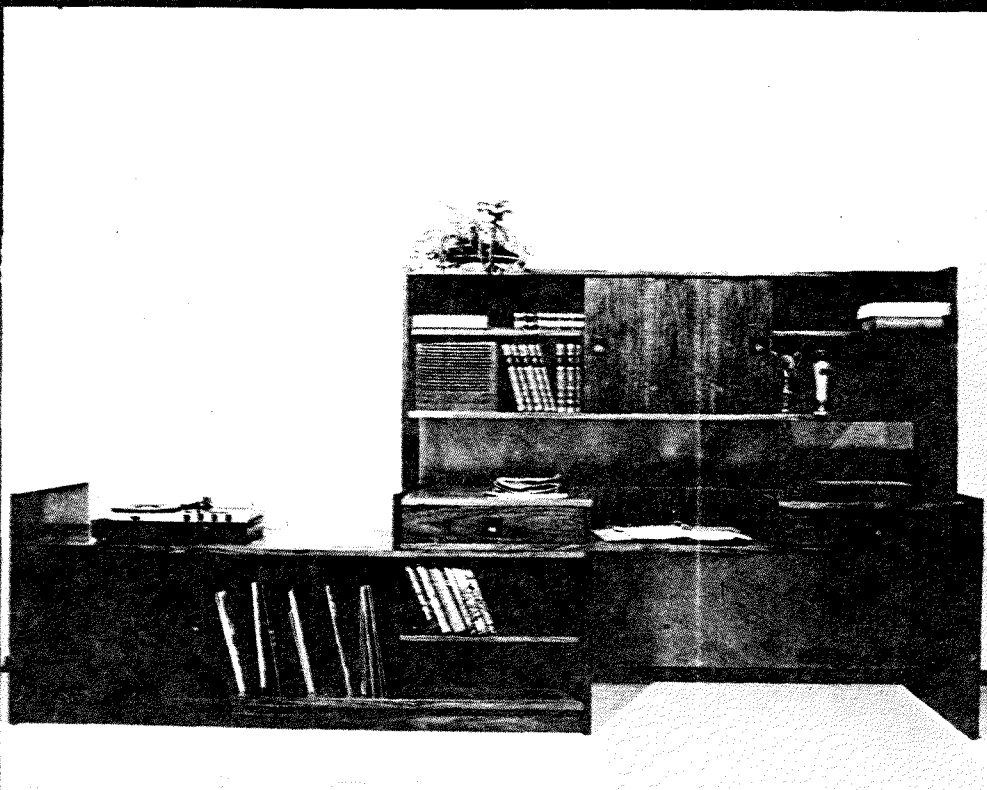
INDEF

CENTER ZA REHABILITACIJO INVALIDOV
90001 KOPER

nudi svoje kvalitetne
storitve: orodjarna in
predelava plastičnih
mas.

Priporočamo naše
izdelke —
s kvaliteto boste
zadovoljni

Novo, novo, novo! Glasbeni regal maxi in mini omogočajo funkcionalno razmestitev glasbenih in TV aparatov.
Dobite jih v vseh prodajalnah s pohištvom in industrijski prodajalni v Begunjah pri Cerknici.
Izdeluje se v hrastovem in teakovem furnirju.
Čerjenim potrošnikom se priporočamo!

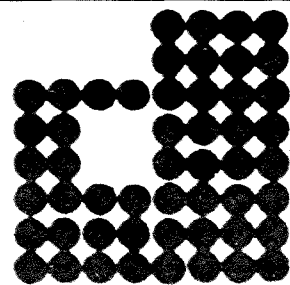

SLOVENIJALES

Tovarna pohištva
JELKA

Begunje pri Cerknici

GLASBENI REGAL

DELO

Časopisno
in grafično
podjetje, Ljubljana

Tiska časopise, revije, knjige, publikacije,
razglednice, prospekte in reklamne
tiskovine.

Izdeluje enobarvne in večbarvne klišeje v
najmodernejši tehniki.

V sklopu podjetja je specializirani obrat za
večbarvni tisk, lakirnica in plastificirnica.

Izdaja osrednji slovenski dnevnik »Delo«.

Telex, štirinajstdnevnik. Naši razgledi,
revijo Avto, revijo Stop, revijo Jana.

Zabavnik.

Smrt – tebi je bilo ime Bergen – Belsen

Dne 18. avgusta t.l. je poteklo 32 let, odkar se je vrnila v domovino skupina internirank iz koncentracijskega taborišča Bergen – Belsen.

Med preživelimi ni bilo Ljubljank Vesne Bačič, Marije Berglez, Vide Cerut, Slavke Dobrota, Danice Kiferle, Ruže Ravnika, Dorice Filipič iz Kočevja in Anice Ilc iz Dolenje vasi pri Ribnici.

Mlada, obetajoča življenja so ugasnila, še predno so se razžarela, življenjske niti so jim bile pretrgane na pragu svobode, za katero so se borile v narodnoosvobodilni borbi.

Njihove podobe pa so se neizbrisno vtkale v spomin vseh tistih, ki smo doživele radost ponovnega rojstva v svobodi.

Pisalo se je 4. april 1945.

Čez SALZGITTER blizu BRAUNSCHWEIGA je vel mrzel veter, ko so nas s kamioni pripeljali iz tovarne »KLEINEISEN« nazaj v koncentracijsko taborišče. Naša popoldanska izmena je končala svoj poslednji šiht v nacistični Nemčiji. Preddelevec, neki Poljak, ki mi je čestokrat med navideznim popravljanjem stroja skrivoma potisnil v roke kaj za pod zob, mi je tisto popoldne omenil, da se približuje fronta in mi zaželel srečno pot. V taborišču sem to omenila ostalim tovarišicam. Tudi druge so prinesle podobne vesti od preddelevec, ki so imeli stik z zunanjim svetom. Topniško obstreljevanje, ki se je slišalo vsak dan bliže in močnejše, nas je utrjevalo v upanju, da se resnično bliža konec našega trpljenja. Ugibajoče, medsebojno kramljanje, o tem, kaj nam bodo prinesli naslednji dnevi, je prekinila lagerska sirena za apel na zbornem mestu. Komendant taborišča nam je v skopih besedah sporočil, da nas bodo odpeljali iz taborišča. Ker nas je zeblo, smo se hotele ogrniti z odejami, vendar so nam to grobo preprečili. Nagnali so nas na kamione in barake zažgali, da so pred zavezniški zbrisali vsako sled o taborišču. Vedele smo, da nas umikajo pred zavezniške. Prenekateri izmed nas se je v tistih trenutkih porodila misel na pobeg. S pri-tajenimi besedami in pogledi smo ocenjevale nastali položaj. Po večurni vožnji smo nadaljevali pot v koloni. Kdor ji ni mogel slediti, je bil na mestu ustreljen. Po pet v vrsti, kakor so nas zvrstili, da so lažje preštevali, smo se izmenično podpirale, tako da ni od naše skupine nobena obležala na cesti. Nad nami pa so neprestano brnela letala in bombardirala. Na neki železniški postaji so nas strpali v odprte transportne vagonne kot živino. S stražarji vred smo bile tako na tesnem, da sploh ni bilo možno sesti. Kakšna je bila ta vožnja si lahko predstavlja samo tisti, ki jo je

doživel v podobnih razmerah. Iz vagonov ni smel nihče ne podnevi, ne ponoči. Še danes po tolikih letih se mi zdi neverjetno s kakšno neskončno potrpežljivostjo in sočutjem smo prenašale te skrajno nečloveške razmere. Čeprav do kraja onemogle, izčrpane in izmučene nobena ni mislila samo nase. Besede »jaz« naš slovar takrat niti v mislih ni poznal. V vsaki izmed nas je živel le želja preživeti te strašne zadnje dni in dočakati – svobodo.

Vlak z neštetimi živimi in mrtvimi okostnjaki v zebastih cunjah, je počasi kot pogrebni voz pripe-

moči, da smo poskakale preko zaklenjenih vagonov. Marsikateri interniranec je skočil samo preko vagona, za nadaljevanje umika pa ni bil več sposoben. V ognju in dimu je bilo v zraku opaziti razbitine vagonov in dele človeških teles. Plazili smo se po tleh, kakor je kdo zmogel. Na nekem vrtu se mi je posrečilo, da sem se malo razgledala po okolici in se instinktivno odločila za beg proti bližnjemu gozdu. Izmenoma sem hodila, ali se plazila med mrtvimi interniranci, ki so za vedno omagali. Pri neki hiši sem zagledala skupino internirank in med njimi spoznala Ve-

ko sled za našimi. Začela sem razmišljati o tem, kakšna usoda jih je doletela in pri padcu čez truplo sem tudi jaz omagala. Ko sem se zavedla in zbrala misli, kaj se pravzaprav dogaja, sem ugotovila, da je postalo streljanje redkeje. Ob pogledu na množico trupel, sem se začela megleno spominjati verzov iz Prešernovega Uvoda h krstu pri Savici: »Ko zor zasije na mrličev trope, leže, k' ob ajde žetvi, al' pšenice, po njivah tam leže snopovja kope.«

Z mislijo, da moram od-tod, sem se počasi dvignila in nadaljevala pot med trupli, ki jih je sonce v čudovitem zatonu posled-

gozda. Mnogi, ki so kljubovali nečloveškim razmeram v taboriščih in grozotam tistega dne, je pobrala noč, ki je bila zelo mrzla. Nemški kriminalci, ki so dobro ohranjeni preživeli taborišča, so grozili internirankam in posiljevali tiste, ki niso imele dovolj moči, da bi se uprle.

Ko se je začelo svitati, so nas odgnali na zbirno mesto. Tam sem z nepopisnim veseljem zagledala tovarišice iz naše skupine in sicer: Tončko Arandjelović, Marjano Baumgarten, Silvo Bečan, Evo Boštjančič, Cvetko Bra-daškja, Marijo Bremec, Marijo Cimerman, Cvetko

sedaj? Kmalu nam je bil cilj vožnje znan. Že od daleč smo zagledale taborišče. Trupel je bilo toliko, da so kupi segali do streh barak. Bile smo v koncentracijskem taborišču Bergen – Belsen, ki ga je nacistična zver še imela v svojih krempljih. Pegasti tifus in strašna lakota sta bila v taborišču neomejena gospodarja. Na vsakem pogradu je moralo biti prostora vsaj za 4 osebe. Pločevinka s koščki kolerabe v vodi je bila prav tako predvidena za 4 usta, kruha pa sploh nismo videli. Redkemu gmičevju in travi ni bilo moč ozeleneti, ker je bil vsak listič sproti odtrgan in je tešil lakoto srečnežu, ki ga je prvi ugledal. Za opis nehiigienskih razmer v taborišču ne bi našel v nobenem slovarju ustreznih izrazov. Gnitje trupel in fekalije sta povzročala pravo povodenj neznosno smrdeče brozge pred barakami. Takšno strašno razčlovečenje je našla zavezniška vojska, ko je 15. aprila 1945 osvobodila taborišče. Nepokopanih trupel je bilo 10.000, po osvoboditvi pa je umrlo še 13.000 ljudi.

Medtem ko smo po taboriščnih skladiščih iskale oblečila, da bi se preoblekle, smo prišle v prostor, kjer smo dobesedno brodile po različnem kovanem in papirnatem denarju, toda za nas ni predstavljal prav nobene vrednosti. Vrednost je imelo takrat le življenje!

Ko so nas zavezniški izselili v bližnje kasarne, so celotno taborišče zažgali. Strahotno obdobje mojega življenja mi je pustilo spomine, ki se ne starajo in ne bledijo. V njih mi živijo tudi naši vojni ujetniki, ki so bili oddaljeni od nas nekaj kilometrov. Kako hitro so našli po osvoboditvi pot do nas in nas začeli organizirano oskrbovati s hrano. Predvsem njim smo dolžne zahvalo, da smo preživele. Počasi smo po tifusu okrevale. Dne 15. avgusta 1945 smo krenile na eno najlepših potovanj – proti domovini in 18. avgusta so ovlažene oči pozdravile svobodni Triglav.

MIMI MARTINČIČ-MOJCA

ljal na železniško postajo mesta CELLE. Bilo je okoli poldne in sonce nas je rahlo obsijalo. Zopet se nam je utrnila misel na pobeg. Na naše presenečenje pa vagonov niso odklenili. Začeli so deliti kruh, ki ga že dalj časa sploh nismo videle. Spominjam se, da sem kruh držala v roki, vendar ga nisem utegnila niti poskusiti, ker so tisti hip prileteli avioni, ki so z bombardiranjem mesto na mah spremenili v ogenj in dim, ki je prekril sicer jasno nebo. Še danes ne razumem, od kje smo dobile toliko

sno in še nekaj drugih iz naše skupine. Zaklicala sem jim, da naj tečejo proti gozdu, vendar se jim je verjetno zdelo tam varneje. Ko sem s težavo prilezla do gozda, sem opazila, da stražarji streljajo vseprek. Mrtvih internirancev, ki so bili ustreljeni, ali pa so bili izmučeni do smrti je bilo toliko, da sem morala iskati prostor za posamezne stopinje. Bila sem bosa, ker sem med begom odvrгла taboriščne cokle, ki so me močno ovirale, saj so mi bile prevelike skoraj za 10 centimetrov. Izgubila sem vsa-

njič obsijalo. Mimogrede sem jih ogledovala, če bi morda naletela na znan obraz. K sreči ga ni bilo in v meni je zaživel upanje, da je od naše skupine ostala še katera živa.

Od nekje se mi je tiho približala skupina 12 mladih Poljakinj, ki so imele za seboj prav takšno strahotno pot. Krenile smo skupaj dalje in se veselile prvih korakov brez straže in psov. Vendar naše veselje ni trajalo dolgo. Pred nami sta se prikazala stražarja in zavpila »halt«. Kar nas je ostalo živih, so potem do jutra zbirali na rob

Četrtrič, Anico Dombi, Betko Franzot, Štefko Frangež, Milico Grilc, Francko Katrašnik, Anico Klemenčič, Milico Kristan, Fani Lah, Ivico Lukavečki, Pepco Močilnikar, Nikico Omejc, Ivan-ko Perčič, Cilko Ravnika, Pepco Šajhar, Ivico Zerovnik in Lojzi.

Tistih osem tovarišic, ki sem jih navedla v uvodu, pa med njimi ni bilo. Smrt jih je doletela pod ruševinami. Med nami takrat ni bilo nobene, ki ni imela solznih oči.

Ponovno so nas natovorili na kamione. Kam pa

Ljubljanska banka

Ček Ljubljanske banke plačilno
sredstvo sodobnega človeka

Ljubljanska banka si je s svojim sodobnim poslovanjem in z dolgo vrsto storitev pridobila zaupanje mnogih delovnih ljudi in občanov. Množičnih poslov z občani, kot jih opravlja Ljubljanska banka, pa si ne moremo zamisliti brez elektronskih računalnikov. V računalniški center banke pošiljajo poslovne enote iz vse Jugoslavije letno nekaj deset milijonov podatkov o spremembah, v spominu osrednjega računalnika pa so zbrani podatki o kar treh milijonih računov občanov. Banka uporablja elektrono tudi pri vodenju tekočih računov občanov. V elektronskem spominu so podatki o sredstvih vsakega imetnika tekočega računa, ki se pa seveda sproti spreminjajo. Ko plačate s čekom, dobi ta ček Ljubljanska banka in vknjiži spremembo, v svoji poslovni enoti pa lahko vedno dobite informacije o sredstvih na svojem tekočem računu.

Seveda pa vam ni treba hoditi v banko vsakokrat, ko želite vedeti, koliko denarja imate na tekočem računu. Ena izmed prednosti poslovanja s tekočim računom je tudi ta, da so vam prihranjena pota in čakanje v banki. O stanju na vašem tekočem računu vas redno obvešča banka. Na vašo željo vam do trikrat mesečno pošilja izpiske, na katerih so razen stanja sredstev navedene tudi vse spremembe: dotok sredstev, prenos sredstev na druge račune, vnovčeni čeki ter vsa plačila rednih mesečnih ob-

veznosti, ki jih opravlja Ljubljanska banka po pooblastilu imetnika tekočega računa. Za boljši pregled o porabi dobi vsak imetnik tekočega računa v banki tudi posebno mapo, v kateri lahko hrani izpiske. Sprotnemu pregledu porabljenih sredstev pa so namenjeni taloni, ki vam ostanejo od izdanih čekov. To je še posebej pomembno, ker bi sicer lahko nehote presegli sredstva na svojem tekočem računu, kar pa je brez dovoljenja banke kaznivo. Banka vodi evidenco o izdanih čekih. Če se vam primeri, da se pri izpolnjevanju čeka zmotite, morate tak ček čimprej oddati v poslovni enoti, pri kateri imate tekoči račun. Prav tako morate banko obvestiti, če ček izgubite. Poslovanje s tekočimi računi pomeni za delovne ljudi in občane veliko ugodnost – Ljubljanska banka opravlja zanje vrsto denarnih zadev ter jim tako prihrani čas in jih reši marsikatero skrb. Ker pa so sredstva na tekočih računih obrestovana po 7,5% letni obrestni meri, lahko rečemo, da takšno poslovanje pomeni tudi prihranek denarja. Ljubljanska banka je za delovne ljudi in občane postala zares servis za denarne zadeve. Elektronika je s svojo natančnostjo in hitrostjo razbremenila delavce banke nekaterih najzamudnejših del in tako omogočila boljše poslovanje z občani. O tekočem računu in njegovih prednostih vam bodo zato radi razložili vse, kar vas zanima. Povprašajte pri Ljubljanski banki.

ACK

INDUSTRIJA — VELETRGOVINA

ADRIACOMMERCE

EXPORT-IMPORT
KOPER, JLA 25 a
JUGOSLAVIJA

KOPER, JLA 25 a
UPRAVA: 22-583, 22-470
RACUNOVODSTVO: 21-057
UVOZ: 22-171, 21-734, 21-146
TELEX: 34-111; p.p. 142
ZIRO RACUN: 51400-601-10446

KOPER, Vojkovo nabrežje 30
IZVOZ: 22-285, 22-172, 21-050, 21-059
22-590, 24-165, 22-481, 22-489
TELEX: 34-129

DIVAČA, »TEA« Tovarna električnih
aparatur
Tel.: 74-546, 74-547

IZOLA, Cankarjev drevored 15
»IPI« industrija preciznih izdelkov

LJUBLJANA, Celovška 268
Tel.: 54-041, 54-053
SKLADIŠČE: 58-789

ZAGREB, Savska c. 41
Tel.: 511-505, 511-523
Telex: 21-788
TRGOVINA: Proleterskih brigada 222
Tel.: 512-003, 513-705, 515-923

BEOGRAD, Stanoje Glavaša 8
Tel.: 320-716, 323-315, 321-522
Telex: 11-580

SKOPJE, 27. Mart br. 10
Tel.: 21-421

posreduje in sklepa posle izvoza in uvoza v okviru naslednjih blagovnih skupin:

- cestna motorna vozila, deli, pribor in gume za motorna vozila
- les, lesni proizvodi in celuloza
- živina, perutnina, njihovi izdelki in polizdelki
- tekstil in tekstilne surovine
- barve, laki, kemikalije
- valjani in vlečeni proizvodi barvne in črne metalurgije
- kovinsko, predelovalno in tehnično blago
- kmetijski stroji in orodje
- elektrooprema, oprema za rudarstvo in gradbeništvo
- rude, metali, legure, nemetali
- oprema za ladjedelnice in luke
- blago široke potrošnje
- zastopanje tujih firm
- blagovna menjava v okviru tržaškega in goriškega maloobmejnega prometa
- grosistična trgovina v okviru zunanjetrgovinskih blagovnih skupin

ZA CENJENA NAROČILA IN USLUGE

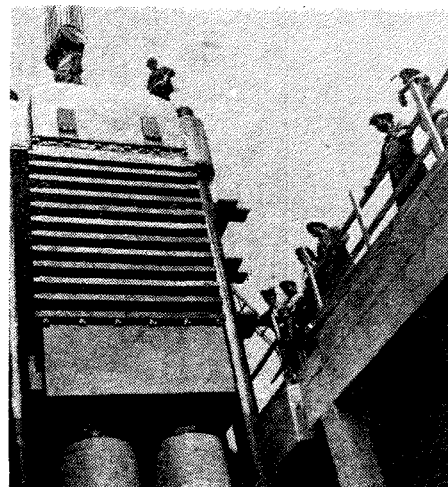
SE VAM PRIPOROČAMO!

ISTRA BENZ KOPER

vojkovo nabr. 10

**SVETUJE CENJENIM POTROŠNIKOM
PRAVOČASNO NABAVO KURILNEGA
OLJA ZA CENTRALNO KURJAVO TER
OMOGOČA HITRO IN SOLIDNO DOSTAVO.
PODROBNE INFORMACIJE DOBITE NA
NAJBLIŽJEM BENCINSKEM SERVISU.
HVALA ZA ZAUPANJE**

plošče vlaknenke – lesonit

tiskane, lakirane, emajlirane,
melaminizirane lesonit plošče

dekorativni plastični laminati

rezan les, furnir

pohištvo

garderobne omare
ležišča

lesonit

Ilirska bistrica

obratno podjetje, ribnica

61310 ribnica na dolenskem, šeškova ulica 17

Opravlja vsa obrtna dela

RIŽANSKI VODOVOD KOPER P.O.
ACQUEDOTTO DEL RISANO CAPODISTRIA P.R.

Preskrba obalnega področja z dobro
pitno vodo

Obrtno podjetje

»GALVANA«

Ljubljana, Celovška c. 469

galvaniziranje

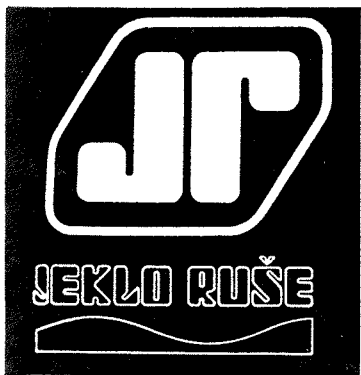
cinkanje, niklanje,
bakrenje, kromanje

**LADJEDELNICA
SHIP YARD**

'2. OKTOBER' p.o. IZOLA

**Popravila manjših
lesenih in železnih ladij
proizvodnja in izdelava
enostavnejših plovnih
objektov do 1000 ton
nosilnosti
izdelava raznih jeklenih
konstrukcij
remont in
rekonstrukcija ladij**

JEKLO RUŠE 62342 RUŠE, Pogačnikova 13, JUGOSLAVIJA
Tel. (062) 76-266, 76-266, telex: 33112 YU dušik za jeklo, telegram:
JEKLO RUŠE

MARKETING – INŽENIRING – PROJEKTIVA – DESIGN – PROIZVOD-
NJA – MONTAŽA – SERVISI

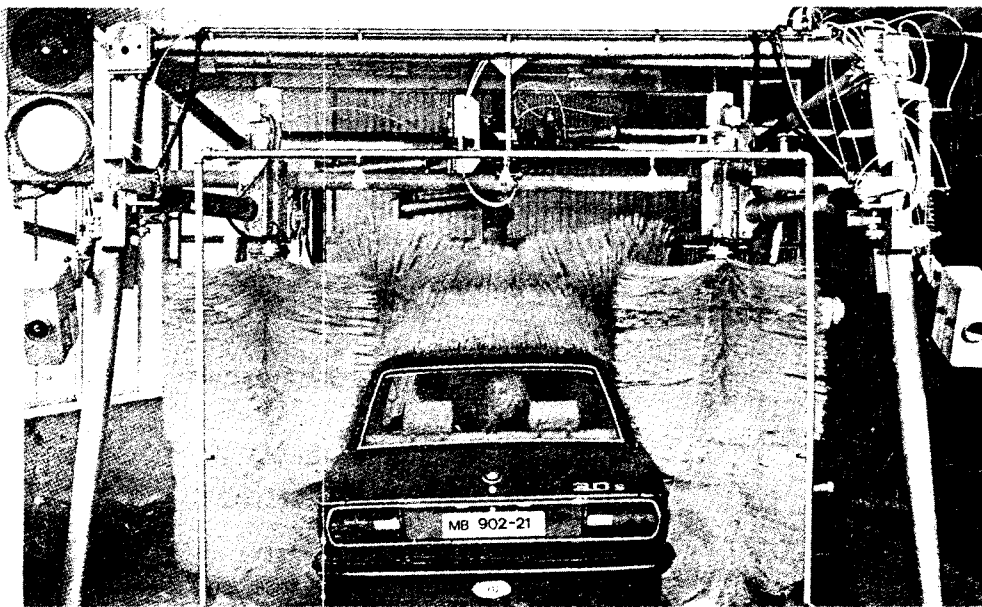
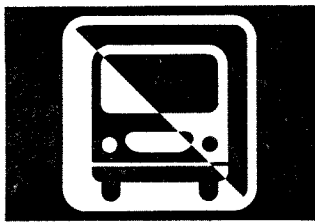
ELEKTRONSKO PROGRAMIRANE PRALNE STEZE ZA:
●kombi avtomobile●mini buse●mini nakladalne avtomobile●mini do-
stavne avtomobile●vse vrste potniških avtomobilov

ELEKTRONSKO PROGRAMIRANI PORTALNI PRALNI STROJI ZA:
●avtomobile●avto kontejnerje●avto transporterje●avtobuse●nakladal-
ne avtomobile●dostavne avtomobile●potniške avtomobile●cestna tir-
na vozila●železniška tirna vozila

PROJEKTIVNO-PROIZVODNI IN MONTAŽNO-SERVISNI
program pralne tehnike

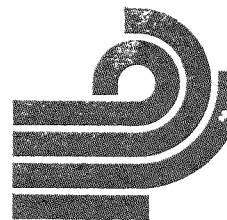
Projektiranje, izdelovanje in servisiranje samohodnih in stacionarnih pro-
gramsko vodenih strojev za pranje cestnih in železniških vozil vseh vrst, z
vgrajenimi filtrirnimi in dezinfekcijskimi napravami za povratno (regenera-
cijsko) prečiščevanje uporabljene pralne vode ali dezinfekcijo odpadne
vode.

Popolna hidroizolacija vseh strojnih in elektro sklopov ter vroče pocinkane-
ga jeklenega strojnega okvirja; možnost delne uporabe iste vode; vgrajena
elektronsko programirana avtomatika za pranje cestnih in tirnih vozil vseh
vrst.

Glavni PRALNI vhodni del ELEKTRONSKO PROGRAMIRANE (avtomatske) PRALNE STEZE tipa JEKLO-AAS-60-KK ima pralno zmogljivost 60
potniških vozil na uro. Takšni pralni stroji, ki jih v naši tovarni izdelujemo v sodelovanju z drugimi jugoslovanskimi kooperanti, bodo zamenjali
najrazličnejše pralnice, ki jih morajo jugoslovanski investitorji zdaj z devizami kupovati v skoraj vseh zahodnih državah in celo v ZDA.

brest
cerknica

industrija pohištva Jugoslavija
telefon 061-791 200 telex 31 167

dekliška
soba

katarina

program katarina
v vseh trgovinah s pohištvom
za dnevne sobe
samske sobe
spalnice

salon pohištva brest cerknica in
prodajalna brest v mariboru,
kneza koclja 6

potrošniško posojilo do 30.000. 10% polog
ob nakupu z devizami 5% popust dostava na dom brezplačna

KEMIČNA INDUSTRIJA O. SOL. O. — 66001 KOPER

Železniška postaja Koper — Telefoni: h. c. 21-060, direktor 21-242, nabava 21-473, prodaja 23-661
Telex: 341-32—Telegram: IPLAS KOPER — Tekoči račun: SDK Koper 51400-601-11394 — PP 143

iplas. KEMIČNA INDUSTRIJA O. SOL. O. — 66001 KOPER
SDS SKUPNE SLUŽBE KOPER

iplas. KEMIČNA INDUSTRIJA O. SOL. O. — 66001 KOPER
TOZD ORODJARNA Izdelava in konstrukcija orodij — KOPER
o. sol. o.

TOZD **polisinteza** PROIZVODNJA SINTETIČNIH DISPERZIJ b. o.
V SESTAVI DO KEMIČNA INDUSTRIJA 66001 KOPER
iplas. koper O. Sol. O.

iplas. KEMIČNA INDUSTRIJA O. SOL. O. — 66001 KOPER
TOZD POLIKOL Proizvodnja lepil — 66271 DEKANI
o. sol. o.

iplas. KEMIČNA INDUSTRIJA O. SOL. O. — 66001 KOPER
TOZD MEHCALA Proizvodnja mehčal — 66271 DEKANI
o. sol. o.

iplas. KEMIČNA INDUSTRIJA O. SOL. O. — 66001 KOPER
TOZD TERMOPLASTIK Predelava plastičnih mas — 66271 DEKANI
o. sol. o.

iplas. KEMIČNA INDUSTRIJA O. SOL. O. — 66001 KOPER
TOZD TRANSPORT-SKLADIŠČE Prevozi in skladiščenje blaga — 66271 DEKANI
o. sol. o.

iplas. KEMIČNA INDUSTRIJA O. SOL. O. — 66001 KOPER
TOZD PLASTOVENT Proizvodnja opreme iz plastičnih mas — KOPER
o. sol. o.

iplas. KEMIČNA INDUSTRIJA O. SOL. O. — 66001 KOPER
TOZD COMMERCE

iplas. KEMIČNA INDUSTRIJA O. SOL. O. — 66001 KOPER
TOZD POLIURETANI Proizvodnja poliuretanskih odlitkov — KOPER
o. sol. o.

iplas. KEMIČNA INDUSTRIJA — 66001 KOPER
TOZD **polimer izola**
Proizvodnja armiranih poliestrov, o. sol. o., IZOLA, Polje b. b.

Nudimo kvalitetne izdelke iz
plastičnih mas

NAGRADNA KRIŽANKA št. 157

ALPINA

Razpis nagradne križanke

»Alpina« tovarna obutve iz Žirov predstavlja v tej nagradni križanki nekaj svojih izdelkov za jesen in zimo, ki se z naglimi koraki približuje.

Kogar rado zebe v noge, temu priporočamo izdelke te renomirane tovarne obutve.

Reševalce te nagradne križanke prosimo za rešitev do 10. oktobra 1977. V ovojnici naj bo samo ena rešitev, ovojnica pa označena z »nagrada križanka 157«.

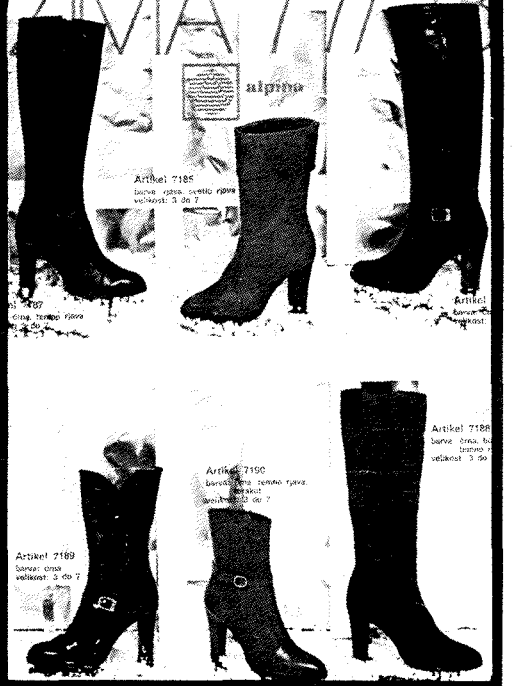
Rešitve pošljite na naslov: Založba »BOREC«, uprava časnika TV-15, 61001 Ljubljana, p. p. 598/XI. Kdor osebno prinese rešitev, naj le isto odda v naš nabiralnik v I. nadstropju Miklošičeva 28/I. Nekateri nam rešitve pošiljajo v tiskarno »DELO«, kar pa je povsem zgrešeno.

Tudi to pot imamo pripravljene dve knjižni nagradi Založbe »BOREC« »Komendant Stane«.

Uredništvo in uprava

SESTAVIL: KOPRIVŠEK	REKA V SZ	ST. GRŠKI PESNIK	IT.SLIKAR	ST.AMERIŠ. PEVEC	LOŠČILO	TROPSKA SMOLA	ZATIRALEC
ST.VOJAŠKA POSTELJA							
POGORJE V INDIJI							
POKOL							
PERGAMSKI VLADAR					MARIJAN AVSEC GL.MESTO SENEGALA		
VERDIJEVA OPERA	LADO LESKOVAR	FRANCOSKI KIPAR PRST					
▶						KUBANSKI POLITIK	2.IME

RISAL: JAK	KMEČKO ORODJE	PREDSTOJN. SAMOSTANA	GR. ČRKA	RIŽEVO ŽGANJE	„CEV“ ZA KRI ITA					RUSEVSKI	HR. NARODNI HEROJ					MINERAL Z AVALE	157		
MESTO NA PRIMORSKEM							LANTAN				BEOTIJKAK						IMPERIA	SKUPINA ENCIMOV	NADUHA
							VZKLIK												
OPERIRAN BOLNIK											MORSKA ŽIVAL								
											POL								
VRAGI							KIS				DOUGAN EMIL		DUMASOV JUNAK						
													VRSTA VRBE						
NAPAD						MIRKO ADLEŠIČ	LJUBLJANS. TOVARNA	ST. SLOVEN. ATLET	SPLET LAS	M.IME				NOVY LILI			MITO TREFALT		
										TUJE Ž.IME				LOJZE MLAKAR					
																	AMERICIJ		
																	FR. TERORIS. ORGANIZACIJA		
											DELITEV CELICE								
						M.IME					BRENCELJ	NUJNOST	OČKA	INAČICA SELOTEIPA	ANTON AŠKERC				„ALPINA“
															ST. RIMSKI POZDRAV				
						INDIJSKI DROBIŽ				ST. GRŠKI KIPAR									
										OZIROMA									

NAGRADNI KUPON ŠT. 157.

Ime in priimek

.....

Točen naslov

.....

PRIRODA

SPLET DELO
ŽIC TLAČANOV

111

11 of 11

11

--	--

Odkritje
spomenika
v Bedenici

Zaboka, Bedekovščine, Zlatar Bistrice do Bedenice, ali pa pot – Varaždin proti Zagrebu do vasi Komin, kjer se do vasi Bedenica zavije na desno.

ODBOR KOZJANSKEGA ODREDA

Odbor Kozjanskega odreda sporoča borkam in borcem Kozjanskega odreda, da bo odkritje spomenika v soboto, 8. oktobra 1977 ob 10. uri na pokopališču v Bedenici – v spomin osmim borcem, ki so padli 12. aprila 1945 v Hrvaškem Zagorju, v Prepolnem nad Žitomirom. Govorila bosta: Ljubo Jovan-Saša, pomočnik komisarja Kozjanskega odreda in v imenu skupnosti občin Zagreba Vinko Brlek, spomenik pa bo odkril polkovnik v pokojju Franc Godler-Blisk, na pohodu komandant drugega bataljona Kozjanskega odreda. Smer poti: do pokopališča v Bedenici – preko

Kje si,
Štefka iz
Novokračine

Bila si v celovških zaporih do avgusta leta 1944. Takrat si dobila zvezo s partizani in prišla v Ziljsko dolino h kurirjem na K 14 in nato še k nam, v radijsko ekipo. Novembra 1944 si odšla in po nekaj nismo več slišali zate.

MARJAN ČESNIK,
Med ograjami 13,
65000 Nova Gorica

Vabilo

Odbor borcev oficirske in podoficirskih šol NOV in POS vabi vse vojaške in politične sodelavce ter pripadnike prišolskih enot oficirske šole pri glavnem štabu NOV in POS na posvetovalni sestanek, ki bo 6. oktobra 1977 ob 17. uri v mali sejni sobi v prostoru Kluba delegatov v Ljubljani, Puharjeva 7. Osrednja tema posveta: priprave za proslavo 35-letnice ustanovitve oficirske šole pri glavnem štabu NOV in POS, ki bo v začetku septembra 1978 ter zbiranje gradiva za monografijo o partizanskem vojaškem šolstvu na Slovenskem.

Ponovna
zaposlitev

F. A., Ljubljana
Vprašanje: Stari ste 54 let in imate več kot 19 let delovne dobe. Delovno razmerje ste prekinili leta 1956, ker ste se odselili k možu v Makedonijo in kasneje na Kosovo. Tam ste se leta 1969 zaradi slabega zdravstvenega stanja upokojili in prejimate invalidsko pokojnino. Pokojnina pa je nizka in tudi vaše zdravstveno stanje je boljše, zato bi se želeli ponovno zaposliti.

Odgovor: Če je vaše zdravstveno stanje dovolj dobro, se lahko ponovno zaposlite. Če boste delali polovico ali več kot polovico delovnega časa, se v času zaposlitve invalidska pokojnina ne bo izplačevala. Kasneje pa boste lahko vložili zahtevo za starostno pokojnino, do katere boste kot borca NOV pred 9. 9. 1943 upravičeni ob dopolnitvi 20 let delovne dobe.

goje za invalidsko upokožitev. Da jo dosežete, morate najprej nasloviti ustrezno zahtevo skupnosti invalidskega in pokojninskega zavarovanja, ki bo odločala šele potem, ko bo podala mnenje o vašem zdravstvenem stanju in delovni zmožnosti zdravniška komisija. Če boste upokojeni, bo vaša pokojnina znašala 85% pokojninske osnove, to je povprečja valoriziranih dohodkov zadnjih desetih let. Tu je že všteto povečanje pokojnine, ki gre borcem NOV iz leta 1944 za največ 30%, kajti povečana pokojnina sme znašati največ 85% pokojninske osnove.

Majhna
pokojnina

K. S., Podplat
Vprašanje: Ste invalidski upokojenec z dvojnimi štetjem od 15. marca 1944. Bili ste v taboriščih v Italiji in Nemčiji, kar imate priznано enojno v pokojninsko dobo, nato pa ste vstopili v NOV. Leta 1975 vam je bila za 34 let službe priznana pokojnina v znesku 1765,12 din, kar se vam zdi malo. Zanima vas, ali vam pripada 30% poviška na pokojnino.

Odgovor: Pokojnina vam je bila odmerjena glede na vaše osebne dohodke zadnjih 10 let pred upokojitvijo in glede na število let delovne dobe. Ker niste imeli dovolj delovnih let za polno pokojnino, se je znesek, obračunan po dopolnjeni pokojninski dobi, povečal (oziroma bi se moral povečati) za 30%, vendar pa povečana pokojnina ni mogla presegati 85% pokojninske osnove. Ker navajate znesek pokojnine iz leta 1975, je danes težko presojati, ali je bila pokojnina izračunana pravilno in ali je bilo upoštevano zgoraj opisano povečanje, do katerega ste upravičeni.

Priznanje
delovne dobe

L. F., Mojstrana
Vprašanje: Leta 1941 ste bili z družino izseljeni v Nemčijo. Tam ste bili dodeljeni privatnemu zidarju, pri katerem ste delali do oktobra 1944. Nato ste bili mobilizirani, vendar ste takoj po prihodu v vojašnico zboleli. Do odpusta januarja 1945 ste ves čas ležali, nakar ste se ponovno zaposlili in delali v Nemčiji do 16. 6. 1945. Zanima vas, ali vam skupnost pokojninskega in invalidskega zavarovanja res ne more priznati delovne dobe pred vstopom v nemško vojsko.

Odgovor: Čas od 6. 4. 1941 do 15. 5. 1945 se ne priznava v delovno dobo tistim, ki so bili mobilizirani v nemško vojsko, pa niso iz te vojske vsaj do 15. januarja 1945 pobegnili in se pridružili NOV. Ker pri vas ta pogoj ni izpolnjen, se obdobje pred mobilizacijo ne bo štelo v pokojninsko dobo.

Invalidska
pokojnina

L. A., Z. Kungota
Vprašanje: Dopolnili ste 57 let starosti in imate 31 let delovne dobe. Ste 55% invalid, dvojno štetje pa imate priznано od leta 1944. Radi bi vedeli ali imate kakšno možnost za invalidsko upokožitev, koliko bi znašala pokojnina ter ali bi prejeli tudi 30% dodatek.

Odgovor: Na podlagi tako skromnih podatkov seveda ne moremo povedati ali izpolnjujete po-

Zakaj razlika

Ž. L., Vuzenica
Vprašanje: Ste vdova po padlem borcu, ki je imel priznано sodelovanje v NOV pred 9. 9. 1943. Prejemate družinsko pokojnino, vendar ugotavljate ob primerjanju svoje pokojnine s pokojninami vdov padlih borcev precejšnjo razliko v vašo škodo. Zanima vas, kako lahko pride do takih razlik.

Odgovor: Odgovor na vaše vprašanje ste nakazali že sami v svojem dopisu: verjetno je nekoč pri preračunavanju nastala napaka, ki vas neprestano spremlja in zaradi katere se razlika v vašo škodo še povečuje. Najbolje bo, da se pismeno obrnete na strokovno službo Skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja v Ljubljani s prošnjo, da preverijo, ali je pri odmeri vaše pokojnine prišlo do napake.

Partizanski turizem

RAZPORED TERMINOV ZA POSAMEZNE EKSKURZIJE

SARAJEVO sreda	KOZARA četrtek	SPLIT sreda	MÜNCHEN Dachau:	BEOGRAD sobota
5. 10. 77	6. 10. 77	5. 10. 77	24. 10. 77	5. 11. 77
12. 10. 77	13. 10. 77	12. 10. 77	25. 10. 77	12. 11. 77
19. 10. 77	20. 10. 77	19. 10. 77		19. 11. 77
26. 10. 77	27. 10. 77	26. 10. 77		26. 11. 77
				3. 12. 77
9. 11. 77	3. 11. 77			10. 12. 77
16. 11. 77	10. 11. 77	9. 11. 77	14. 11. 77	17. 12. 77
23. 11. 77	17. 11. 77	16. 11. 77	15. 11. 77	24. 12. 77
30. 11. 77	24. 11. 77	23. 11. 77		
	26. 11. 77 sobota	30. 11. 77		
	28. 11. 77 ponedeljek			
	29. 11. 77 torek			
				LINZ Mauthausen
7. 12. 77	2. 12. 77 petek	7. 12. 77	5. 12. 77	
14. 12. 77	8. 12. 77 četrtek	14. 12. 77	6. 12. 77	26. 10. 77
21. 12. 77	15. 12. 77 četrtek	21. 12. 77	19. 12. 77	16. 11. 77
28. 12. 77	22. 12. 77 četrtek	28. 12. 77	20. 12. 77	12. 12. 77

ŽELIMO VAM PRIJETNO IN POUČNO POTOVANJE!

AERODROM LJUBLJANA-PULA

TURISTIČNA AGENCIJA

Partizanski turizem

Prijava

Ime in priimek: _____

Točen naslov stanovanja: _____

Prijavljam se za izlet: _____

V času: _____

Oblika plačila: v celoti 1 x 2 x

Prijavljam še družinske člane: _____

Naročnik TV-15: da ne

Prijave sprejema uredništvo TV-15, Miklošičeva 28, 6100 Ljubljana

PRAVNA POSVETOVALNICA PRAVNA POSVETOVALNICA PRAVNA POSVETOVALNICA PRAVNA POSVETOVALNICA PRAVNA POSVETOVALNICA

ETOTALNICA PRAVNA POSVETOVALNICA

Minulo soboto se je na Jabuci, nedaleč od Plevlja, zbralo nekaj sto soimenjakov slavnega malega bombaša Boška Buha. To so pionirji iz odreda, ki nosi njegovo ime. Prišli so tudi drugi – vsi, ki z mnogo ljubezni in z velikim spoštovanjem čuvajo spomin na heroja, kakor pripovedujejo, manjšega od puške.

Položili so, kot vedno, sveže cvetje poleg njegovega doprsnega kipa... Na kraj, kjer stoje kamniti spomini na najmlajše heroje naše revolucije. Zagoreli so taborni ognji, da bi še enkrat oživili in doživeli svetlobo in ogenj Titove revolucije.

O vrstniku, s katerega imenom se ponajajo in po katerega poti, v novih pogojih, korakajo naprej, najmlajši mnogo vedo! Njihova velika želja pa je, da o Bošku še in še poslušajo. Zato prisluhnimo pričevanju dr. Saše Božovič, partizanske zdravnice, ki je Boška dobro poznala, bila priča njegovi herojski smrti sn ki tudi danes z globoko bolečino v srcu reče:

»Boško je dal svoje življenje – za moje življenje!«

– Nekega dne, bilo je v jeseni 1943, sem se z avtomobilom odpravila iz Pljevlja v Bjelo Polje. Z menoj je bil ranjeni komandant bolnišnice Bogdan Radan. Naenkrat se je, ne vem od kod, prikazal Boško in se obrnil k meni:

»Doktorica, kam?«

»V Bjelo Polje grem, po sanitetni material.«

»Tudi jaz bi šel.«

»Vedo tvoji v enoti?«

»Vedo.«

Po teh besedah se je Boško obrnil, nekaj pojasnjeval tovarišem, in potem hitro skočil v avtomobil. Videl je, da nimam nič proti, če gre z nami.

dr. Saša Božovič:

»Boško je dal svoje življenje za moje življenje!«

Spominjam se, pred nami je bila vzpetina, avtomobil pa dotrajan. Motor je ropotal, da je bilo groza, se trgal, hreščal, kot da se odkašljuje. Pa je Boško razigrano zaklical:

»Doktorica, daj mu tableto!«

Navihano se je nasmehnil in v šali sem mu rekla:

»Boški, dobil jih boš, čeprav si bombaš!«

Vsi smo se smejali. Niti slutili nismo, kaj se bo zgodilo.

Pa smo se pripeljali v cestni zavoj, tam na Jabuci. Z ene strani je bil gost gozdiček, prav do poti je segal. Na sredini smo bili, ko so se na nas vsule svinčene. Na stotine jih je bilo. Gume so pokale, motor se je ustavil. Kosi okenskega stekla so mi zasuli krilo in noge. Šofer, z dobrim vojaškim fefleksom, je skočil na drugo stran, jaz pa nisem doumela nevarnosti položaja. Boško je, še danes ga vidim, stal za avtomobilom, streljal v smeri zasede, in kričal:

»Semkaj, doktorica! Skoči! Zaseda!«

Šele tedaj mi je postalo vse jasno. Skočila sem iz avtomobila, naravnost proti Bošku, in spet zaslišala njegov glas:

»Poišči zaklon za avtomobilom!«

V istem trenutku me je po nogah oplazil rafal strelav in me vrgel na zemljo. Buha in Radan sta sprejela borbo. Hitro, divjo, kratkotrajno. Radan je kmalu padel.

Vidim. Ostal je samo Boško, proti bataljonom četnikov, ki so jurišali preko ceste. Mitraljez je kosil in vzdigoval zemljo okrog njega... Ne da bi prenehal streljati, me je Boško spremljal z zaskrbljujočim pogledom... Je spet razmišljal, kako naj me reši?

Sovražnikovo streljanje je bilo vse hujše. Prah, ki so ga dvigovali strelji, se je spajal z dimom iz motorja. Boško je naredil dva koraka, streljal in naenkrat – klonil. Pred mojimi očmi... Zadet v tilnik. Skupina četnikov se mu je priplazila za hrbet.

Stisnilo me je pri srcu. Boško je ščitil moje življenje... In padel. Videla sem četnike, skupino za skupino, kako prihajajo iz gozdička in jurišajo proti meni in padlim tovarišem. Zgrabili so me in zvlekli v gozd. Slišala sem, kako razgrajajo, kričijo, pogled mi je bil prikovan na negibna telesa tovarišev. Eden je ležal na cesti, Boško Buha malo dlje, na ledini. V očeh, v glavi, je bilo vse zeleno, zelena ledina in Boško na njej. Zeleni vrtinec. Počasi sem izgubljala zavest, močne roke nekoga pa so me vlekle neznano kam.

Obveščeni o napadu, so borci Druge proletarske brigade takoj krenili v protinapad. Presenečeni, četniki so se razbežali in me pustili. Naši borci so me previli in me na nosilih nesli proti meni tako znani cesti. Na zeleni livadi nisem več videla Radana, in Boška. Odnegli so ju v Pljevlje.

Začela sem glasno ihteti, skupaj s tovariši, ki so me nosili.

In še danes, kadar to pripovedujem, ko se spominjam Boška Buhe... me stiska pri srcu in jokam, kot takrat, v jeseni 1943.

MOMČILO ŠTEFANOVIČ

Rado Jelinčič, Karel Kumše:

Delo goriškega vojnega področja 19

od marca
1944
do
osvoboditve

Ko sta se četi previdno in neopazno približali izhodiščnim položajem za napad, so borci ugotovili, da se je nemška izvidnica že umaknila z izvidniške točke. To je borcem udarnega bataljona in udarnega voda omogočilo, da so skoraj neopazno zasedli položaje. Tretja četa, ki je bila južno od ceste, je z delom udarnega voda pri pohodu naredila velik lok, da je sovražnik na golem zemljišču ne bi prekmalu opazil. S tem pa je seveda izgubila precej časa. Boj med ostalimi četami in Nemci se je že razvnel, ko so se borci te čete približali Nemcem in zasedli položaje. Ker so boji trajali že celo uro ali mogoče še več, so bili Nemci precej brezbržni in niso varovali svojega hrbta. Zamotila jih je tudi običajna partizanska taktika, ko so partizani hkrati udarili z vseh strani, nato pa se umaknili.

Nemci so se ravno pripravljali za napad, ko se jim je v hrbet vsula toča izstrelkov, ki so zadeli v živo, saj Nemci hrbta sploh niso imeli kritega. Hude izgube, nenaden napad v hrbet, ranjen komandant in mrtev njegov namestnik ter negotovost, ko niso vedeli, kaj jim partizani še pripravljajo, vse to je uničilo njihovo moralo. Sedaj se niso več borili za nove položaje, ampak za rešitev lastnih življenj. Začeli so se umikati, kakor so bili naučeni. Toda kmalu vsa naučenost ni pomagala in Nemci so se spustili v panični beg, kakršnega nemška vojska do takrat na Primorskem še ni doživela. Odmetavali so orožje in opremo ter puščali svoje mrtve in ranjene tovariše. Vsak je reševal le svojo glavo.

Kako srdit je bil spopad, pove tudi podatek, da je samo mitraljez udarnega voda goriškega vojnega področja pri južni četi v sorazmerno kratkem času porabil skoraj štiristo nabojev, sam pa pravi, da je bil še več dni po spopadu skoraj gluha.

Boji so se končali proti večeru. Partizani so začeli zbirati odvrženo nemško orožje, hrano, obleko ter drugo. Dobili so tudi poljsko kuhinjo. Orožje, obleko in nekaj streliva je dobil udarni bataljon. Večino streliva, skoraj štiridesettisoč nabojev, je ekonomat goriškega vojnega področja dal v skladišče korpusa. Hrano je predal

gospodarski komisiji, sanitetni material pa je poslal v bolnišnico. Iz ubitih konj in mul je ekonomat kuhal milo, ki so ga prav tako poslali v bolnišnico in v skladišče korpusa.

Da je akcija tako dobro uspela, se moramo zahvaliti naslednjim dejstvom:

– obveščevalna služba komande goriškega vojnega področja je pravočasno zvedela za vse namene Nemcev,

– akcija je bila pripravljena popolnoma tajno,

– nemška obveščevalna služba je povsem zatajila, zato so se Nemci gibali brezskrbno in bili tudi brez bočne zaščite,

– nemška izvidnica je zapustila izvidniško mesto še predno so partizanske enote začele zasedati položaje, zato jih ni opazila in je bilo presenečenje ob napadu še večje.

– južna četa je čas, v katerem bi morala zasedati položaje, močno prekoračila in s tem zavedla sovražnika, da ni bil pozoren na svoj hrbet,

– južna četa je udarila sovražniku v hrbet v najbolj kritičnem času boja, ko so se Nemci pripravljali za napad, zato je prenesla pobudo na stran partizanov,

– že na začetku spopada je bil ranjen nemški komandant, njegov namestnik pa ubit.

Nemci so dva dni po bitki v popoldanskem času prihajali na bojišče ter iskali svoje mrtve in ranjene. Mnogo mrtvih in ranjenih Nemcev so več dni po bojih našli domačini na skritih krajih, kamor so se zavlekli. Še deset dni po bojih so ujeli ranjenega Nemca.

Sovražnik nad civilnim prebivalstvom ni izvajal nobenih represij. Tudi o tem, da bi kaznoval vodilne člane SS bataljona, nismo dobili poročil.

Nemci se niso znesli nad civilnim prebivalstvom verjetno zato, ker je zatajila njihova obveščevalna služba, ki je bataljonu SS dala napačne podatke, da na spodnjem Krasu ni nobene partizanske enote. Zato podrejenih niso mogli kaznovati, sebe pa tudi niso hoteli.

Udarni bataljon 31. divizije je v teh bojih izgubil šest borcev.

Pregled števila borcev in bork komande Goriškega vojnega področja na dan 26. novembra 1944 in 31. januarja 1945:

Posamezne enote	Število borcev na dan			
	26. 11. 1944		31. 1. 1945	
	po spisku	prisotnih	po spisku	prisotnih
Skupaj vse enote	1854	1691	1760	1624
Komanda gor. voj. področja	166	119	161	113
Komanda mesta Ajdovščina	78	56	71	49
Komanda mesta Cerkno	121	117	119	115
Komanda mesta Čepovan	88	84	86	82
Komanda mesta Gorica	34	31	–	–
Komanda mesta Idrija	79	73	79	76
Komanda mesta Postojna	–	–	55	55
Komanda mesta Senožeče	65	59	–	–
Komanda mesta Sežana	93	86	87	83
Partizanska straža Renče	–	–	17	16
NOVGRAD 1. bataljon	467	443	453	423
NOVGRAD 2. bataljon	356	322	334	314
NOVGRAD 3. bataljon	307	301	298	298

Krvavi dan v Zapudju

V spomin na žrtve, padle za svobodo, v Zapudju vsako leto devetnajstega avgusta praznujejo krajevni praznik

Bil je to krvavi dan Zapudja.

Dne 19. avgusta 1942 se je v vas priplazila skupina fašistov, ki jih je vodil izdajalec, doma s Sinjega vrha. Obkolili so vas in začeli besno streljati. Kaže, da jim to ni bilo dovolj! Požgali so tudi hiše in prebivalcem je uspelo rešiti le gola življenja.

Spomin na ta dan v ljudih te belokranjske vasi ce še vedno živi.

V hlevih je tulila živina. Po vasi je bilo slišati vpitje, kričanje in jok. Italijani so med vaščani zbrali osem fantov in mož ter jih razdelili v dve skupini. Eno skupino so ustrelili

pod lipo, poleg goreče hiše Franca Goršeta, na drugo skupino pa je medtem pazilo nekaj fašistov. Preostali so odšli iskati primernega moža, ki bi odpeljal naplenjeno blago na Sinji vrh in spremljal tudi talce. Prišli so v Goršetov hlev in našli gospodarja Franca, skritega v jaslih. Sprva so ga hoteli ubiti. Pozneje so mu ukazali, naj zapreže voz. Ni se smel upirati! Vzel je konja in voz, naložil blago in odšel s fašisti.

Ustavili so se na ravnini, tam pod vasjo ter postavili fante in može v vrsto. Ko so začeli streljati, je France skočil za grm,

da bi pobegnil. Žal ga je zagledal eden izmed fašistov. Moral je z vozom naprej. Na cesti so ležali mrtvi sovaščani. Hotel se je umakniti, a mu niso dovolili. Moral je peljati čez nje. To je storil s solzami v očeh. Desno kolo voza je šlo čez glavo Petra Lašiča in mu jo zdrobilo. Še enkrat je hotel pobegniti fašistom, a mu ni uspelo. Odpeljali so ga na otok Rab. Od tam se je vrnil čez dolgo časa, hudo bolan.

Drugi dan so trije starčki izkopali skupen grob. Pripovedujejo, da so žene zapregle voz in mrtve odpeljale na pokopališče. Za vozom je ostajala krvava

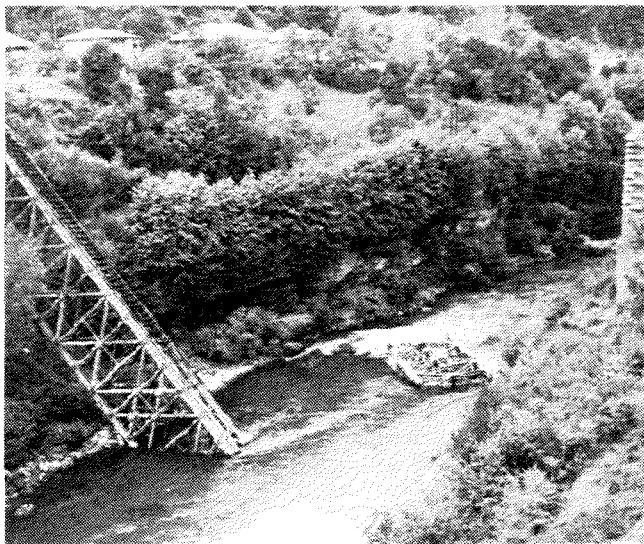
sled... V spomin na žrtve, padle za svobodo, vsako leto devetnajstega avgusta praznujejo v Zapudju krajevni praznik.

Italijanski fašisti so na ta dan ubili: Petra Štefančiča, predsednika odbora OF (zapustil je ženo in tri otroke), Jožeta Brajdiča, odbornika OF (zapustil je ženo in osem otrok), Alojza Žalca, tajnika OF, Petra Lašiča (zapustil je osem otrok), Franca Lašica (zapustil je tri otroke) ter Petra Lašiča, Stefana Goršeta in Leopolda Miheliča.

STANKA BABIČ, osmi razred Osnovne šole Dragatuš

Neretva in spomin

Ostanki mostu in trije drogovi za zastave, tam na bregu, spominjajo na velike dni naše revolucije

Poleti smo se odpravili v Bosno. Odšli smo v Sarajevo in naprej na Tjentište. Zelo prijetno sem bila presenečena, ko sem zagledala spominski park na Sutjeski. To je treba videti! Ob veličastnem spomeniku nam je prijazen vodič spregovoril o znani »bitki za ranjence«. Ogledali smo si tudi tamkajšnji spominski muzej. Pot smo nadaljevali v Dubrovnik in se potem prek Mostarja vračali po dolini Neretve domov. Pričakovala sem, da bom ob cesti zagledala obeležje ali opozorilo, ki bi nas napotilo na kraj, kjer se je odvijala

legendarna bitka na Neretvi. Vendar ni bilo ničesar. Tako smo se pripeljali v Jablanico in nato še k reki Neretvi, kjer sem naredila posnetek, ki vam ga pošiljam. Ostanki mostu in trije drogovi za zastave, tam na bregu, spominjajo na velike dni naše revolucije... Povprašali smo domačine, kako je bilo takrat in ti so nam zelo prijazno povedali, kako je bitka potekala.

Bilo je to nepozabno doživetje in verjemite mi, da to niso prazne besede.

Foto in tekst:
MOJCA JEŽOVNIK

V spomin »Ogenjcam«

Velika hvala, junaki, za vaš prispevek k zmagi!

Minilo je petintrideset let, odkar je v partizanski bolnišnici »Ogenjci« blizu Loškega potoka tragično umrlo trinajst mladih ljudi.

Pozno, komaj pred kratkim, je bila pojasnjena tragična usoda, ki je doletela partizansko bolničarko Marijo Čepin-Mimico (vrhniško rojakinjo, rojeno v vasi Paka pri Borovnici) in dvanajst hudo ranjenih partizanov. Zaradi izdajstva, so bolnišnico

konec julija leta 1942 uničili Italijani. Med spopadom (ko so italijanski vojaki metali v bolnišnico bombe in streljali), so se ranjenci in bolničarka dogovorili, da se sovražniku ne dajo živi ujeti in da jih bo Mimica raje postrelila in potem še sebe.

To je partizanska bolničarka tudi storila.

Po petintridesetih letih lahko zapišemo, kakšne smrti so umrli ti junaki.

Bili so eni izmed stotisočev, ki so se odzvali klicu domovine. Mladi ljudje, polni idealov in želja, polni sovraštva do okupatorja in polni ljubezni do svoje domovine, svojega ljudstva. Bili so del prvih partizanskih enot in med prvimi huje ranjenimi partizani. Julija leta 1942 so jih prenesli v skrito kraško jamo, imenovano Partizanska bolnišnica Ogenjca. Čeprav je preteklo od takrat petintrideset

let, je prav, da izrečemo dvanajstim tragično umrlim partizanom in njihovim bolničarki Mimici tudi na naši, mladinski strani TV 15 tele besede: Velika hvala, junaki, za vaš prispevek k zmagi!

Dogodek sem prebrala v knjigi Ogenjca, kraj dogodka pa sem si ogledala konec avgusta leta 1977.

UČIDEBELJAK, sedmi razred Osnovne šole Ivana Cankarja, Vrhnika

Štafeta

V štafeti, ki so jo pripravili v počastitev občinskega praznika Trebnje in petintridesete obletnice ustanovitve Gubčeve brigade, sem sodelovala tudi jaz. Najprej nas je šolski kombi odpeljal od šole do Puščave ter razpeljal po enega na točno določena mesta. Med vsakim je bilo petdeset metrov razdalje. Štafeto je do mene prenesla sošolka Ida. Naša štafeta je bila podobna Titovi štafeti. Pred menoj je bil

miličniški avtomobil in za menoj osebni. Štafeto sem predala učencu Toniju, ki jo je nesel dalje.

Vsi udeleženci štafete, bilo nas je okoli petdeset, smo dobili pozlačeno značko, na kateri piše: »Štafeta 77 ZTKD Trebnje«.

Vesela in ponosna sem, da sem sodelovala v štafeti.

DANICA LAMOVŠEK, osmi razred Osnovne šole Sentrupert

»Sem redna bralka vašega in našega lista TV 15, še posebno mladinske strani, in zdi se mi dober,« piše Slavica Furlan iz Vojšnice pri Kostanjevici. »Čeprav sem dolgo oklevala, danes končno le pošiljam prispevek o sprejemu okoli devetdeset mladih ljudi iz občine Nova Gorica v enote teritorialne obrambe. Morda se nekoliko neverjetno sliši, a je vendarle res: slavnostna zapisnega je bila zame, kot za druge mladinke in mladince, nekakšna življenjska prelomnica ali pa vsaj življenjsko pomemben dogodek.«

Vem, draga Slavica, da je tako! Celo nam, ki smo le občasni spremljevalci tovrstnih zapisov, se nam le-te močno vtisnejo v spomin, zavest. In ko bo za teboj prva, druga vaja teritorialne obrambe, se boš spet oglasila, kajne? Z novimi vtisi, s spoznanji, še kako dragocenimi za »uspeh urejanja te naše strani«, ki si nam ga tako toplo zaželela.

In kaj piše Slavka Menard?

»V našem časopisu preberem prav vse, posebno mladinsko stran, in ne najdem pravih besed, s katerimi bi izrazila veselje, ko sem zagledala objavljen svoj prispevek o srečanju s partizanom,« pravi.

Zgodila pa se je nerodnost! Slavka je malce površno predstavila svoj domači kraj, Veliko Loko pri Višnji gori, in s tem napravila, kot je sama zapisala, krivico vsem sedemdesetim padlim borcem njenega kraja. »Ti padli borci so iz Žalne, Mlečevega, Zagradca, Plešivice, Velike Loke, pred vojno mahnih vasi, zdaj pa velikih vasi, večjih zaselkov, ki skupaj tvorijo krajevno skupnost Žalna.«

Saj ni tako hudo, draga Slavka! In še nekaj: tebi, ki s tako ljubeznijo in spoštovanjem govoriš in pišeš o velikem času osvobodilne vojne, skoraj ni moč zameriti. Obljuba pa še velja, kajne?

Spis Nine Avram iz Sarajeva je poslala njena stara mama.

»Članek o vasi Čekovići je napisala moja vnukinja, ki živi in obiskuje peti razred osnovne šole v Sarajevu in popolnoma obvlada slovenski in srbohrvaški jezik,« jo je predstavila. Če bi zapisanim besedam priložila še fotografijo imenovanega muzeja, morda žrtve ali pa te bosanske vasi, ki jo ne poznamo, bi bila njenega pozdrava še bolj vesela.

To je, draga Nina, prošnja, ne karanje.

Lepo pozdravljeni!

Milena

John Vorster

Torek, 20. septembra

V New Yorku se je pod predsedstvom jugoslovanskega predstavnika Lazarja Mojsova začelo dvaintrideseto redno zasedanje geberalne skupščine OZN.

V Beogradu je bila pod predsedstvom Stevana Doronjskega 84. seja predsedstva SFRJ, na kateri so »Titovo pot miru« ocenili kot zelo uspešno.

Južnoafriški premier Vorster je odločil, da bodo splošne volitve v državi 30. novembra, torej leto in pol pred predvidenim rokom.

Sreda, 21. septembra
1977

V slovenščini je izšla knjiga Edvarda Kardelja »Smeri razvoja političnega sistema socialističnega samoupravljanja«.

Zahodnonemška vlada je ustno obvestila italijansko veleposlaništvo v Bonnu, da ne bo izročila vojnega zločinca Kapplerja.

Četrtek, 22. septembra
1977

Na povabilo predsednika SFRJ iz predsednika ZKJ Josipa Broza Tita je dopotoval na prijateljski obisk v našo državo prvi sekretar centralnega komiteja madžarske socialistične delavske partije Janos Kadar.

V Beogradu so se začeli uradni pogovori med belgijskim zunanjim ministrom Simonetom in podpredsednikom ZIS in zveznim sekretarjem za zunaje zadeve Milošem Minićem o dvostranskih odnosih.

Petek, 23. septembra
1977

Ameriški državni sekretar Vance je po pogovorih s sovjetskim zunanjim ministrom Gromikom izjavil, da sporazuma »SALT-2« verjetno ne bo prej, da bo potekel prvi sporazum o omejitvi strateškega oboroževanja.

Član predsedstva SFRJ Edvard Kardelj bo obiskal ZDA.

Sobota, 24. septembra
1977

V Železni Kapli na Koroškem je bil 25. kongres Federalistične unije evropskih narodnih skupin, na katerem so največ govorili o slovenski in hrvaški manjšini v Avstriji.

Pred oskrunjenim spomenikom bazoviškim žrtvam na Bazoviški planoti se je zbralo več tisoč ljudi z obeh strani meje, ki so tako protestirali proti vandalizmu italijanskih fašistov.

Nedelja, 25.
septembra 1977

V vasi Grude v BiH je bila proslava ob 35. letnici ustanovitve 10. hercegovske proletarske udarne brigade, ki se je v času NOV bojevala vse od Nikšića do Trsta. Udeležencem je čestital tudi predsednik Tito.

Ponedeljek, 26.
septembra 1977

Predsednik Tito je dopotoval v Zagreb, kjer se bo udeležil slavnostne seje CK ZK Hrvatske ob 40. letnici ustanovitve.

V Cavtatu se je začel mednarodni posvet na temo »Socializem in politični sistem«.

Ne samo delovna
zmaga!

Na slovesni otvoritvi dijaškega doma »Herroj Tito« v Kopru, ki ni le veličastna delovna zmaga delovnih ljudi na Primorskem, marveč tudi začetek neke nove dobe, v kateri bo delavska in vaška mladina laže prišla do znanja in poklicev, je spregovoril predsednik CK ZKS France Popit in med drugim dejal:

»... Na zadnjih kongresih zveze komunistov smo ponovno ugotovili, da otroci delavcev in kmetov ter otroci iz oddaljenih krajev nimajo enakih možnosti na poti do izobrazbe kot mestni otroci ali otroci staršev iz drugih poklicev. Priliv večjega števila ukaželjne mladine v šole, potrebe združenega dela v usposobljenih delavcih, je kljub uveljavljanju štipendiranja oviralo pomanjkanje dijaških in študentskih domov. Zato je zveza komunistov spodbudila akcijo za gradnjo domov, ki se je zaradi interesa delovnih ljudi in ob sodelovanju vseh družbenopolitičnih organizacij spremenila v široko družbeno akcijo.«

KOMUNIST – 19. september 1977

Še o nadurnih
rezervah

Lani je 550.000 delavcev delalo honorarno in to delo je stalo okoli 430.000.000 dinarjev. Vsak delavec v Jugoslaviji je prejel, povprečno, na ime honorarnega dela 97 dinarjev, tisti pa, ki so v resnici delali nadurno, pa 865 dinarjev. Teoretično: če bi ukinili nadurno delo – povsod to seveda ni mogoče – bi lahko zaposlili še 122.000 delavcev!

BORBA – 20. september 1977

Tu alternative in
dileme ni

Ivan Stambolić:

»Razumljivo, da druge izbire ni in ne more biti, če je v vprašanju bratstvo in enotnost, enakopravnost naših narodov in narodnosti, kadar gre za neuvrčenost, svobodo in pravico naše zemlje do lastne poti v razvoju družbe, socialistično samoupravljanje, za oblast delavcev in delovnih ljudi. Tu alternative in dileme ni!«

POLITIKA – 16. september 1977

»... Prišli smo že
daleč«

Iz pogovora z družbenim pravobranilcem samoupravljanja SR Slovenije Vinkom Kastelicem:

»Vem, da je težko na splošno ocenjevati dosežke v našem dosedanjem samoupravljanju, pa vendar... Morda zveni kot fraza, a vendar menim, da smo prišli že daleč. To vidim tudi pri našem delu: ogromna večina delavcev že ve, kaj je samoupravljanje in vsak dan bolj teži k temu, da bi dejansko upravljala. Problemi se vedno bolj odpirajo in zato tudi razrešujejo. Vidimo, da delavcem ni vseeno, kako se gospodari, kakšni so poslovni rezultati.«

MLADINA – 15. september 1977

Ali ni to lepo?

– Spominjam se, nekoč je bilo drugače! Ni bilo vode, garderobe, toplega obroka, pa večdnevno nočno delo. Danes, čeprav sem rasla s tovarno, enostavno ne morem verjeti, koliko smo napredovali v teh letih. Življenjski in delovni pogoji v tem, sedaj že velikem kolektivu, so se povsem spremenili. Osvojili smo tržišče z visoko kvaliteto prediva in vzorni gospodarstveniki smo postali. Z osebnim dohodkom sem zadovoljna (zaslužim povprečno okoli 4000 dinarjev). Verjamem tudi v novi zakon o združenem delu in z njim v še boljše možnosti zaslužka. Te dni se bomo, moj sin, soprog in jaz, vselili v novo stanovanje, ki smo ga dobili od predilnice v Glini. Ali ni to lepo!

VJESNIK – 16. september 1977

Duška Vilić iz
Brezova
PoljaObujanje
spominov ...

Petrica Vuković: »Obujanje spominov iz naše revolucionarne preteklosti ni niti vračanje niti iskanje hrabrosti v preteklosti. Nasprotno: To je zgodovinsko nadaljevanje revolucionarne borbe Zveze komunistov Jugoslavije in vsako hotenje po zanemarjanju tega nadaljevanja, je puljenje nove zgodovine iz temeljev, na katerih se razvijajo revolucionarni tokovi našega družbenega razvoja. In vsebina našega srečanja – srečanja nekdanjih političnih jetnic zloglasnih temnic fašistične Italije – mora biti prispevek k ohranjanju te kontinuitete!«

TV-15 – 19. september 1977

Petrica Vuković govori udeleženkam tretjega srečanja nekdanjih političnih zapornic zloglasnih temnic fašistične Italije, ki je bilo v Črni gori od 9. do 12. septembra letos

Foto: NIKICA POLIČ

Edvard Kardelj